

İstanbul Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

Kamu Yönetimi Bölümü tarafından düzenlenen Forumlar Dizisi

Forum I- Bütünşehir Yasası

(27 Aralık 2012)

ADALET ALADA:

Kamu Yönetimi Bölümü olarak düzenlediğimiz foruma hepiniz hoş geldiniz. Büyükşehir belediyelerinin yasal durumunu düzenleyen çok yeni bir yasa, dolaylı bir yasa çıkarıldı. Bu yasa üzerine biraz konuşmak ve bunun arkasındaki yönetim düşüncesini, getirilerini tartışmak üzere hepimizin katılımına açık bir forumdur bu. Tek yapacağımız şey söz alırken isimlerimizi belirtmemiz olsun çünkü kayıt yapmak istiyoruz. Sadece İsimlerinizi belirterek görüşlerinizi, katkılarınızı, sorularınızı paylaşırsanız bu toplantı amacına kavuşacaktır.

Şöyle bir planlama yaptık: Önce, büyük şehir belediyesi gerçeğinin bu topraklarda ilk çıkışından bugüne izlenen macerasına bakarak, arkasından yeni yasanın getirdiği çerçeveyi kabaca vermek ve sorun alanlarına, burada forumda tartışılmasına özellikle ihtiyaç duyduğumuz sorun alanlarına işaret eden bazı konu başlıklarını ortaya koymaya çalışacağım ben. Ardından da bu soru başlıkları üzerinden toplantı öncesinde söz almak istediğini açıklayan meslektaşlarım, sayıları çok fazla değil, üç dört konuşmacı, o sorun alanlarına açıklık getirecekler ve sonrasında hepimizin katılımına açık bir şekilde bu tartışmayı yürütmek istiyoruz.

Elimizdeki yasa şöyle bir başlık içeriyor. “13 İlde Büyükşehir Belediyesi Ve 26 İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”. Kabul tarihi: 12.10.2012. Yayınlaması: 06.12.2012. Sadece bu başlığa bile baktığımızda, eğer böyle bir yöntem seçilmişse yani sayısal bir bilgi üzerinden bir başlık var ise, bu yasanın başlığını şöyle olması daha uygun olabilir diye düşünerek bir giriş yapmak istiyorum. “ 13 İlde Büyükşehir Belediyesi Ve 26 İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” yerine Ek olarak “1.591 Belde Belediyelerini 16.082 Köyü Ve 29 İl Özel İdaresinin Kamu Tüzel Kişiliğini Ortadan Kaldıran, Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapan Kanun” demek gerekiyor; yani eğer böyle bir yöntem seçiliyorsa. Ya da “Büyükşehir Belediyelerine İlişkin Değişiklik Getiren Ve Bazı Yasalarda Değişiklik Yapan Yeni Bir Yasa” diye de tanımlanabilirdi. Ama sadece bu olması gereken başlığı verdiğimde bile yasanın gerçekten sarsıcı bir içeriği olduğunu hepimiz düşünüyor olmalıyız diye bunun altını çizmek istedim. Bu yasa, 37 madde ve gayet uzun ve geniş düzenlenmiş 2 geçici maddeden oluşan bir düzenlemeyi içeriyor.

Şimdi biraz tarihsel geri plana bakalım. Bu topraklarda büyükşehir belediyesi dediğimiz olgu aslında modern belediyenin ortaya çıkışıyla hemen hemen eş zamanlıdır. Bu da 19. yüzyılın ikinci yarısı 1854 Kırım Savaşı'nın hemen ardından İstanbul'daki sosyal mobilitenin çok hızlanması, daha önceki geleneksel yerel yönetim kurumlarının ortadan kaldırılması ya

da çözümlülük içinde olması koşullarında sürececek bir müdahale olarak doğuyor. Özellikle de İstanbul'da burjuva niteliği taşıyan toplumsal kesimlerin yer aldığı, finans ve iktisadi faaliyetlerin konumlandığı bölge talepleriyle modern tarzda belediyeçiliğe geçildi. 1854'teki model bir belediye başkanı ve altındaki bir meclisten oluşan gayet basit bir yapıydı. Fakat bu yapı çok karşılığını bulmadı, işleyiş kazanmayınca hemen üç yıl içinde denildi ki bu iş Batı'dan geliyor. O zaman Batı'da buna tanıklık etmiş, bu konuda bilgisi görgüsü olan insanlardan bir komisyon kuralım ve onların yönlendiriciliğiyle bu sistemi yeniden inşa edelim. 1857'de bir şehir komisyonu toplandı ve şu öneride bulundu: İstanbul 14 daireye ayrılın ve bu 14 belediye dairesi üzerinde de bir üst İstanbul Belediyesi kurulsun. Ama imkânlar çok sınırlı, insan kaynağı, mali kaynaklar sınırlı. Bunu özellikle 6.daire-i belediye dediğimiz Galata ve Pera bölgesinde uygulayalım çünkü zaten talep de büyük ölçüde oradan geliyor. Böylece 6. Daire-i Belediye kuruluyor. Fakat bu belediye daha çok devletin kaynakları, devletin atadığı memurlar/ bürokrasi ile adeta devletin İstanbul'da 6. Dairedeki bir uzantısı gibi örgütleniyor. Bu 6. Dairenin yanında zamanla Tarabya Bölgesi, Adalar Bölgesi, düşünebileceğimiz gibi daha çok gayri Müslimlerin yaşadığı, ticari hayatın, mali sektörün canlı kısaca zenginliğin olduğu bölgelerde belediyeleşme talebi de yüksek olacağından zaman içinde bunların eklemelenmesini görüyoruz. 1868'de çıkarılan bir nizamname ile İstanbul'un Beledi yönetimi 14 daire-i belediye ile çerçevelendiriliyor. Sürec içinde müdahaleler oluyor. Özellikle 1876, İlk Anayasamızla birlikte hemen bir yıl içinde, İstanbul ve Taşraya yönelik beledi hayatı düzenleyen iki ayrı yasa ortaya konuluyor. Henüz sanayileşmesinde çok yol almamış, kırsal üretime dayalı bir sistemde yine de büyükşehrin farklılığını ortaya koyabilecek bir ayrı yasa, taşrayı yönetebilecek bir ayrı yerel düzenleme var. Dönemin koşullarında önemli bir tespit bu. Parlamentoda çok ileride düzeyde ve incelikleriyle tartışılarak çıkan bu yasalar, gerçekten de belediyenin kurumsal, toplumsal ve yönetsel bir ihtiyaç olduğunu en azından o dönemin Osmanlı toplumunun (elitlerinin) dillendirme düzeyinin son derece yetkin olduğunu gösteriyor bize. 1877'de bu yasal düzen var ama sorabilirsiniz. Hani bu gerçekleşmiş mi? Bunun için doğrusu topyekûn bir bilgi kaynağımız yok. Bazı bölgelerde çok ileri düzeyde bir belediyeçiliğin yaşandığını biliyoruz çünkü onların şehir tarihine ilişkin bilgimiz var ama bunun bütün Osmanlı için genelleştirilmiş ve hayata geçirilmiş bir belediyeçilik olduğunu söylememiz zor. Dönem içinde İstanbul örneğinde gördüğümüz Büyükşehir Belediyesi Modelinde önce 14 olan belediye daire sayısı 1877'de 20 ye çıkarılıyor. Ve buradaki tespit şu; İstanbul'un kendine has semtleri ve bu semtlerin de kendi toplumsal-ekonomik düzeylerine bağlı olarak yerel ihtiyaçları farklılaşıyor. Bu önemli bir şey.. Ve İstanbul'un 20 daireye ayrılması bize ayrıca şunu gösteriyor. Bir anlamda iktidarın, otoritenin desantralize edilme ihtiyacını en azından o dönemin koşulları içerisinde su yüzüne çıkaran bir tercih. Hemen arkasından bakıyoruz, 1900'lerinde başında yani II. Meşrutiyet Döneminde, İttihat ve Terakki bu örgütlenmeyi dokuz daireye indirerek bir idari müdahalede bulunuyor ve sistemi daha merkezi bir hale getiriyor.

Cumhuriyet dönemine baktığımızda Belediyeleri düzenleyen 1930 tarihli bir mevzuat var elimizde, son derece esnek, bir tarafı hizmet çoğulculuğuna yaslanıyor bir tarafı da son derece vesayetçi bir yasa. Ama bu yasa 2000'li yılların reform sürecine kadar Türkiye'deki beledi yaşamı yönlendirdi. Kısmen eklemeler çıkartmalar yapıldı ama yasa gene de özü itibarıyla bu süreci taşıdı. Fakat 1950'lerde yapısal değişim, yani kırsal toplumdan kent-sel topluma dönüşümün, tarımsal toplumdan sanayi toplumuna kısmen görece bir şekilde

geçişin getirdiği o büyük göç ve arkasından kentleşme pratiği büyük şehir merkezlerinde yığılmalara yol açınca; süreç kendi içinde hem akademik dünyada hem yönetsel uygulama düzleminde acaba büyükşehirlerin bu yeni baskı karşısında yeni bir düzenlemeye ihtiyacı var mı sorusunu gündeme getirdi. Ve bu gerçekten birçok farklı düzlemde tartışıldı ama hep karşısına şu engel getirildi. Anayasa tek tip bir beledi örgütlenme getiriyor, farklılığa izin vermiyor. İl, belediye ve köy üzerinde üç kademeli bir yerel yönetimler tanımlıyor, dolayısıyla büyükşehir düzenlemesine ilişkin fırsat vermiyor. Bu süreç, bu sancılı süreç, 1930 yasasını esneterek, çekerek vs. bu uzun döneme uyarladı.

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi yarattığı depremin hemen ertesinde 82 Anayasası'nda büyükşehirler için farklı yasal düzenleme getirilebilmesine temel hazırladı ve 1984'te Kanun Hükmünde Kararname olarak ilk büyükşehir belediye düzenlemesi hayata geçirildi. Darbe, sürecin kendi içinde demokratik tartışmayla, katılımı ve toplumun farklı kesimlerinin uzlaşısıyla ortaya çıkabilecek düzenlemelerden tartışmasız ve oldubitti içinde daha kısa sürede yapıyı istendiği biçimde değiştirmeye imkan sağladı. Dolayısıyla aradan geçen 30 yıldan sonra geriye döndüğümüzde, evet, küreselleşme bir gerçek ve bu küreselleşme kendi gerçekliğini yerel üzerinden örgütlüyor. Yerel yeni dönemin ekonomi politikalarının yürütüleceği önemli bir yönetsel-politik düzlem. Neden 82 Anayasası'nda büyükşehirlerle böyle bir açılım getiriliyor sorusunu büyük ölçüde geleceğin ekonomi politikaları buna dayanacak ve belediyelerin daha fazla yetkili, iktisaden daha yapabilir hale getirilmelerinin gerekliliği yanıtlayabilir. Bu ara dönem böyle değerlendirilip 1984'te 3030 sayılı bir büyükşehir belediye yasası hazırlandı. Bu yasayı 5216 sayılı 2004'te getirilen ikinci büyükşehir yasası izledi. 1984'te ülkedeki en büyük üç şehir büyükşehir haline getirildi kanunla: İstanbul, Ankara ve İzmir. Arkasından 86'dan 89'a kadar epey bir eklemleme yapıldı. En son 99 depreminin ardından Adapazarı'nın büyükşehir yapılmasıyla birlikte 2000'de toplam 16 büyükşehir belediyesine ulaşıldı. Bu belediye iki kademeli bir yapıda. Üstte büyük şehrin belediye başkanı ve meclisini ifade eden bir çatı, altında da ilçe belediyelerine dayalı iki kademeli bir model. Aşağıdaki meclislerin 1/5 oranındaki seçilmiş üyeleri üst meclisi oluşturuyor dolayısıyla aşağıdan yukarıya bir yapılanma var, başkanlar seçimle doğrudan yönetime geldikleri için model büyük ölçüde başkancılı özellik taşıyor. Şimdi bu büyükşehir belediye yapısı ilçeler üzerine dayandığından, İstanbul, Ankara ve İzmir'de büyükşehir bu ilçeler üzerinde inşa ediliyordu. Sonra bakıldı ki başka şehirlerde, başka büyükşehir yapılmak istenen yerlerde ilçeler yok. O zaman merkez ilçelerde parçalanmaya gidilerek bir iki üç, en az üç ilçe belediyesi yaratılarak onun üstüne büyükşehir modeli giydirildi. Son kertede mali anlamda kısmen donanım kazanan, kademelenmiş yapısıyla şehir yönetimi açısından bir prestiji ifade eden büyükşehir belediyeleri kuruldu. Fakat bu yasanın uygulamasında, özellikle İstanbul gibi çok önemli, hem küresel/iktisadi anlamda önemli, hem ülkeyi etkileme çerçevesinde önemli bir merkezde görüldü ki bu yapı, dışarıda bıraktığı bazı belde belediyeleri aracılığıyla sisteme adeta gedik oluşturuyor. Yani ilçe belediyelerinin dışında, kara delik olarak tanımladığımız, bugün daha çok kapalı yerleşimlere, site tipi konutlara açılmış alanlarıyla belde belediyelerinin büyükşehir belediyeleri için bir tehdit oluşturduğu, haksız mülkiyet yarattığı, şehrin bütüncül planlamasına tehdit oluşturduğu yolunda da birçok olumsuz belirleme yapıldı. Dışarıda kalan, içerideki iktidardan uzaklaşarak daha serbest olabilen bu küçük belediyelerin mülkiyet ilişkileri çerçevesinde çok farklı planları ve dolayısıyla farklı kamu anlayışlarını hayata geçirdiği görüldü. Ve 5216 sayılı yasada, yani reform yasasında şu tespitte varıldı. İstanbul ve Koca-

eli yani artık fiili durumda sanayileşmesi il sınırlarını çoktan aşmış şehirlerde büyükşehir belediye sınırları o şehrin il sınırları ile çakıştırılmalı. Dolayısıyla bu 'reform' yasında sadece iki istisna, İstanbul ve Kocaeli için belediye sınırları vilayet sınırları ile çakıştırıldı. Hepsini kapsayıcı tek yapı kuruldu. Bizim tartışacağımız yasal çerçeveyse, İstanbul ve Kocaeli'ndeki bu yapılanmayı yeni kurulacak 13 büyükşehirle birlikte, vilayet sınırlarıyla büyükşehir belediye sınırlarını çakıştıran bir yapıyı devreye sokuyor. Dolayısıyla belediye sınırları genişliyor, belediyenin hizmet vereceği toplumsal alan, kamusal alan genişliyor ve burada mülki sınırlar belediye sınırlarıyla çakıştırıldığı durumda ayrıca çok da önemli bir yönetsel müdahale devreye giriyor; Yönetim sistemiz içerisinde şehirlerdeki yerel yönetimin iki düzeyli örgütlenmesi terk ediliyor. İl özel idarelerinin kamu tüzel kişiliği kaldırılıyor ve her şey büyükşehir belediyesinin merkezinde toplanıyor. Gelenen süreçte kamuoyu için de yasanın en çarpıcı en tanıdık yüzü yasanın alternatif başlık önerisinde de dile getirdiğim gibi bazı yerel yönetim birimlerinin kamu tüzel kişiliği ortadan kaldırılıyor ve bunlar hiç de azımsanacak sayıda değil, hem mekânsal hem yönetsel çerçeve değişiyor ve sistem yeni bir yönetim modeline yöneliyor.

Bu arka düzlemin anlatısı üzerinden gelenen noktada baktığımda, yeni yapılanmanın getirilerini buradaki tartışmaya da eksen oluşturması çerçevesinde şöyle toparlamam mümkün: Yeni yasa yapım sürecinde hiç tartışılmadı. Siyasal sorumluları tarafından ve kamuoyunda paylaşıldığı ileri sürülse de gerçekte tartışılmadı. Hatta yerel yönetimler Özel İhtisas Komisyonunun Ankara'da Eylül ve Kasım 2012 tarihlerinde yapılan toplantılarında sanki bu taslaklar hiç yokmuşçasına mevcut yürürlükteki durum üzerinden tartışmalar yapılmaya çalışıldı, üstelik 2023'e ilişkin uzun vadeli perspektif yine yürürlükteki hal dikkate alınarak yapılacaktı. Yani ne taslak ne tasarı hali bu konuyla ilgili kesimlerce tartışıldı.

Bu yasanın sorunlu alanları üç başlıkta sistematize edilebilir. Birincisi, idari -hukuki düzlemdeki sorunlar. Bir kere bu yasa, yerel yönetimlere anayasa ve yasalarla verilmiş olan sistem içerisindeki varlık güvencelerini ortadan kaldırıyor. Burada, Hukuk devletinde kurumsal/hukuki düzlemdeki işleyiş üzerinden sorunun tartışılması önemlidir, yoksa konunun sorun olarak dile getirilmesi statükonun savunusu anlamını içermemektedir. İkincisi, mevcut büyükşehir yönetimlerine taban oluşturan mevcut yasa tartışılmamıştır. Bu yasanın sorunları tartışılmamıştır. En önemli sorunlardan biri eski düzenlemede de temsil sorunuydu, siyasal katılım sorunuydu, nüfusu adil biçimde oransal olarak temsilde eşitleyen bir sistemin yokluğu önemli bir sorundu. Yüksek nüfuslu yerleşim alanlarında düşük düzeyde temsiliyet var iken, daha ortalama düzeyde bir nüfusa rağmen ilçe sayınız yüksekse daha güçlü temsiliyet kazanabildiğiniz hakkaniyeti olmayan, adil olmayan temsiliyet sistemi vardı. Bu bir sorun olarak tespit edilmedi. Bunun mekânsal ve yönetsel düzenlemesine ihtiyaç duyulmadı. Oysaki böyle reform amaçlı bir yasa ilk adımda bunu dikkate almak zorundadır çünkü yerel yönetimler en önce siyasal kurumlardır. Demokratik sistem içerisinde de temsiliyet öncelikli konudur. Üstelik bu yapılmadığı gibi şehirlerde ikinci bir temsiliyet mekanizması olan il özel idareleri ortadan kaldırıldığı için il genel meclislerinin sahip olduğu siyasal temsiliyete son verilmektedir. Yani zaten adil olmayan bir durumun daha da ağırlaştırılmış hali getirilmektedir. Üçüncü bir tespit, Bu yapı neoliberalizmle sivrilen yerleşmeye dayalı iktisadi yönetsel politikaların çerçevesinde, aynı sürecin özelliklerini paylaşmakla birlikte örtük ve yoğun bir merkezîyetçiliği de içinde barındırıyor. Çünkü il özel idarelerinin varlığına son verirken valinin yönetimi altında ilde Yatırım ve Koordinasyon Merkezi adında yeni bir yapı oluşturuyor. Merkezîyetçi ve

pragmatist bir yapı, adeta yerelde minyatür bir merkez olarak örgütlenme potansiyeli taşımakta. Bunu şöyle de yorumlamak mümkün, hakim merkez siyaset yerelde farklılaşan, alternatif olma özelliği kazanabilecek iktidar üzerinde Yatırım ve Koordinasyon merkezini bir kıskakç olarak kullanabilir. Dolayısıyla bunun adeta ikinci bir vesayet düzeyi olarak örgütlendiği kanısındayım. Bir diğer sorun yasal müdahalenin ekonomi politik çerçevesi. Bu yasa kırsal üretimi, toplumsal yaşam ve ilişkilerini değersizleştiren bir yasa. Çünkü köyler belediye sınırları içerisine alınarak büyük ölçüde tarımsal olan topraklar kentsel ranta açılıyor. Günümüzde sermaye birikiminin temel dayanağı haline gelmiş olan inşaat sektörü kırsal alanda da artık mekânın tüketilme noktasında yer alıyor. Kırsal alan bir yanı sıra sabit değerleriyle ranta açılırken bir yandan da kamusal kimliğini, kamu tüzel kişiliğini yitiriyor. Köyler “Mahalle”ye dönüştürülüyor oysa biliyorsunuz ki mahallelerin kamu tüzel kişiliği yok. Çok ayrı ve çok daha güçsüz. Oysa kır iken gelenekle, aidiyetle beslenen, hukukla beslenen gücünü bu yeni yapı içinde tamamen yitiriyor. Başka bir sorun, ölçek, hizmet etkinliği ve kaynak konularında belirginleşiyor. Yasa ile büyükşehir belediyelerinin mali kaynaklarının arttırılmış olduğu vurgulanıyor sürekli ama, alanının ölçeğinin büyümesi ondan çok daha önde giden bir şey. Sadece bunun için çarpıcı bir örnek olarak Muğla Büyükşehir Belediyesi örneğini verebilirim. Hizmet alanı 130 km.lik bir alana kavuşuyor vilayetle çakıştığı zaman: eski mevzuatta halen kısmen yürürlükte olan mevzuatta, nüfus 750.000 aranırken mekân olarak 10km.lik bir alan büyükşehir belediyesinin kurulabilmesi alanı olarak gösteriliyordu; oysa bu yeni yasa ile ölçek 130 km.ye çıkıyor. 130 km.ye çıkarken Muğla'nın eski belediye merkezinin dışında kalan köyler mahalleler olarak bu yeni yapıya eklenirken, bakıyoruz bu eklenmiş yapıda mekânsal alanın %75'i, 10kmlik merkez alanın dışında kalıyor. Yani bu şu demek; belediye merkezde, hizmet götüreceği topluluk ve yönetsel alan ise buna kilometrelerce uzakta ve siz bu model bir yönetimin arttırılmış kaynaklarından söz ediyorsunuz.

Çok yoğun bu girişten sonra, şimdi arkadaşlarıma söz vereyim. Önce Bilal Şinik arkadaşımız idari yapıya ilişkin bir sunuş yapacak arkasından, mali örgütlenmeye ilişkin Hülya Kirmanoğlu arkadaşımız küçük bir sunuş yapacak. Konunun ekonomi politik ve mekan ilişkisini Hatice Kurtuluş anlatacak bize. Sevim Budak arkadaşımız Yasanın çevresel konulara yaklaşımını, Pınar Özden ise planlama yaklaşımı üzerinden konuşacaklar. Ayrıca tüm katılımcıların isimlerini belirterek katkıda bulunmalarını bekliyoruz. Buyrun.

BİLAL ŞİNİK:

Forum olduğu için burada uzun uzun bazı şeyleri anlatmayacağım ama özellikle üzerinde durmak istediğim birkaç nokta var. Benim sunumumda çıkış noktam; Sayın Cumhurbaşkanımızın bir açıklaması oldu. 6360 sayılı yasa önüne gittiği zaman iptaline dair ciddi bir beklenti vardı ve on beş gün süre vardı, on iki- on üç gün geçince herhalde iptal edecek diye bir beklenti doğdu ama 14. gün onayladı ve bunun üzerine Cumhurbaşkanı şöyle bir açıklama yaptı: Anayasaya ilgili kısımları titizlikle inceledik ve geçmişteki Anayasa Mahkemesi kararlarını da göz önünde bulundurarak yasayı onayladık. Ertesi gün, yasanın Anayasa Mahkemesine götürülmesiyle ilgili haberler söz konusu oldu. Cumhurbaşkanı'nın açıklamalarından Anayasa Mahkemesi'ne götürmeyeceği anlaşıldı. Geriye Ana Muhalefet Partisi kalıyor. Ana muhalefet liderinin ve CHP'nin yerel yönetimlerden sorumlu genel başkan yardımcısının açıklamaları oldu. Bu açıklamalarda daha çok Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na atıfta bulunulduğunu görüyoruz. Yeni düzenleme ile özellikle yerel

yönetimlerin sınırlarında değişiklik oldu. Bazı mahalleler bir ilçeden alınıp diğer ilçeye katıldı, tüzel kişilikler kaldırıldı. Bununla ilgili olarak Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın bazı maddelerinin ihlal edildiği gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne gideceklerini ifade ettiler. Bu kanun 6 Aralıkta resmi gazetede yayımlandı, 60 günlük süre ve önümüzdeki haftalarda büyük olasılıkla bu Anayasa Mahkemesi'ne götürülecek. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı çok ön plana çıkarılınca acaba önceki yıllarda Anayasa Mahkemesi'nin önüne bu şartın ihlaline ilişkin bir başvuruda bulunuldu mu, açılan herhangi bir davada gerekçe olarak kullanılmış mı; kullanıldıysa Anayasa Mahkemesi bu yönde nasıl kararlar almış, bunu bir ölçüt olarak almış mı onu merak ettim ve inceledim. Çoğumuz biliyoruz ama yeniden hatırlatayım. Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Avrupa Konseyi'nin 1985 yılında imzaya açtığı ve Türkiye'nin de daha sonra 1991 de onayladığı ve 1993 yılından beri de bir milletlerarası anlaşma olarak Türkiye için yürürlükte bulunan bir anlaşma. Bununla ilgili olarak bizim anayasamızın 90. Maddesi var. Orada der ki usulüne uygun yürürlüğe girmiş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir, anayasaya aykırılığı iddia edilemez. Devamında da eğer bu anlaşma temel hak ve hürriyetlere ilişkinse ve bizim mevcut yasalarımızla çeliyorsa, uyuşmazlık var ise milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır. Bunun üzerine Anayasa Mahkemesinin Özerklik Şartına ilişkin durumu üzerine yaptığım incelemede sekiz tane iptal davasında Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın gerekçe gösterildiğini gördüm.

İlk defa 1996 yılında Ana Muhalefet Partisi Anayasa Mahkemesine götürüyor, orada bu ölçüt dikkate alınmıyor, “madde 90 la ilgisi bulunmamaktadır” diye bir cümleyle bu geçiştiriliyor. Daha sonra 2004 yılında 2. Maddesi ve 3. Maddesi ile ilgili olarak gidiliyor. Orada yine “ilişkili bulunmamıştır” deniliyor. 2007’de bir kararda, bu önemli, yine göz önüne alınmıyor fakat karşı oy yazılarında Anayasa Mahkemesi üyelerinden bir tanesi Özerklik Şartını dayanak olarak 2. maddesiyle ilişkilendiriyor ve iptaline dair karşı oy yazıyor. Bu bizim açımızdan önemli, Özerklik Şartına ilişkin bizim özellikle tartışacağımız iki şey var: birisi Özerklik Şartının yerellik ilkesi, yani kamu sorumlulukları genellikle ve tercihen vatandaşa en yakın olan makamlar tarafında kullanılacaktır ifadesi. Yeni yasayla biz ilçeden Büyükşehir, ilden Yatırım İzleme ve Koordinasyon Merkezi Başkanlığı'na bir devir görüyoruz. Yani yerelde bir merkezileşme söz konusu. Dolayısıyla Özerklik Şartıyla çelişiyor. İkincisi yine kamu yönetiminde çok sık tartışılan sınırların değiştirilmesi konusu, özellikle medyada mahallelerle ilgili olarak çok sık da gündeme gelmiş bir konu. Özerklik Şartı'nın 3 ve 5. Maddelerinin açıktan bir ihlali söz konusu ama Anayasa Mahkemesi bunu ciddiye alacak mı o önemli tabi ki. İşte bu 2007’deki kararda Osman Ali Feyyaz Paksüt'ün bir karşı oy yazısı var. Orada diyor ki, karar Şart'ın amacına uymamaktadır ve “Halkoylaması yöntemi kabul edilecekse, bu yöntemin hem katılmak isteyen hem de katılacak olan beldede uygulanması gerekmektedir.” Dolayısıyla “iptali istenen kuraldaki düzenleme, yasama gerekçesinde belirtilen amaçla da çelişmekte ve Anayasa'nın 2. maddesindeki demokratik hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmamaktadır”. Dolayısıyla bu biraz Anayasa Mahkemesi'nin üye profiline, üyelerin düşüncelerine bağlı, çünkü 17 üyesi var ve katılanların salt çoğunluğuyla karar alan bir yüksek mahkeme. Aynı kararda sınır değişiklikleriyle ilgili Özerklik Şartı'na atf yapılmıyor ama iki tane üyesi Serdar Özgüldür ile Ferruh Kaleli aynı şekilde bu sınır değişiklikleriyle ilgili diğer üyelerin görüşlerine katılıyorlar. Yani, şu an Anayasa Mahkemesi bir karar verecek olursa 2007’deki karardaki durum göz önüne alınabilir. Yine 2007 yılında köylerin mahalleye dönüşmesiyle ilgili Anayasa

Mahkemesi'ne iptal davası açılıyor. Bu, bizim için en önemli referans noktası, çünkü şu an Anayasa Mahkemesi'nin önüne gittiği zaman 16000 küsür köyün tüzel kişiliği kaldırıldı diyeceğiz, ilaveten il özel idarelerinin kamu tüzel kişilikleri kaldırıldı. Muhtemelen böyle bir gerekçeyle anayasaya aykırılığı ileri sürülecek. Ama maalesef Anayasa Mahkemesi'nin bu konudaki bakış açısı çok düz. Anayasa madde 123 der ki kamu tüzel kişilikleri kanuna veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur. Kanunla kuruluyorsa yapım, usulüyle paralellik sağlıyor mu ona bakılır. Sağlıyor mu? Sağlıyor. Meclisten de kanun çıkmıştır, dolayısıyla lağvedilmesinde bir problem yoktur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi vereceği kararda çok yüksek ihtimalle kamu tüzel kişiliği kanunla kaldırıldığından, anayasaya aykırılık iddia edilemeyeceği yönünde bir karar verecektir. Çünkü o kararda da belediyelerin statülerinin büyükşehir belediyesine bağlı hale getirilmesi, köylerin ise mahalleye dönüştürülmesinde Anayasa'nın ilgili maddelerine yani 123 ve 127'ye aykırılık bulunmamaktadır diye karar veriyor. Bir diğer tartışma noktası -hızlı geçiyorum- ileride belki soru olursa tekrar tartışırız- büyükşehir sınırlarının il mülki idare sınırları olması. Orada yine, 2007'de verilen bir karar var, Adalet Hoca bahsetti az önce, Kocaeli ve İstanbul için bir ek madde konarak il sınırları, mülki idare sınırları olarak değiştiriliyor. Ama Anayasa Mahkemesi yine gerekçesinde- iptal etmedi tabi bunu- Anayasa Madde 123'e atıfta bulunarak ve devamında da diyor ki, köy ya da belediye olarak eski hukuki statüleriyle görev ve yetkileri aynen muhafaza edilerek büyükşehir belediyesine katılanlara büyükşehir belediyesi kurulmasından beklenen yararın sağlanamayacağı açıktır. Buna bir atıf var. Daha sonra 2007'de muhalefet tarafından bu tüzel kişiliklerin kaldırılmasına ilişkin, Anayasa'nın ilgili maddeleri gerekçe gösterilmiş, ama Anayasa Mahkemesi yine kararında diyor ki getirilen düzenlemelerin amacı anılan belediye ve köylerin özerkliklerinin sınırlanması değil, kamu hizmetinin gereği kamunun üstün yararının korunması olduğundan iptali istenen kararların şu hükümlere aykırılığı yoktur.

2008'de bir karar var, bu bir kurmayla alakalı ve en son 2011 Nisan'da bütçe kanunuyla ilgili olarak önüne götürülüyor ve madde 90'a aykırılığı bulunmamıştır deniyor. Kısacası şu: gerek tüzel kişiliklerin kaldırılması, gerekse 16000 küsür köyün ve 29 il özel idaresinin kaldırılmasında Anayasa Mahkemesi muhtemelen 123. Maddeye atıfta bulunarak iptal etmeyecek. Dahası, tüzel kişilikler kaldırılırken büyükşehir olmaktan beklenen bir amaç var, üstün kamu yararı var diyerek iptal etmeyecek. Ancak bu durumda dediğim gibi 2007'deki o karşı oy yazılarında cevap aranabilir mi, o yönde düşünenler çıkabilir mi diye bir soru işareti koyuyoruz.

Bir ikinci nokta, Anayasa'nın 127. Maddesi Türkiye'deki mahalli idareleri tek tek saymış. İl özel idaresi-özel de biz söylüyoruz normalde o il diye geçer-, belediye, köy. İl özel idaresi bir alan yönetimidir, yani belli bir yerleşimin yönetimi değildir. Birden fazla yerleşimin, hatta yerleşim olmayan boş alanların yönetimi Türkiye'de il özel idarelerine verilir. Köyler var, köyler de kırsal nitelik taşıyan yerleşim yerleridir. Orada daha çok yaşam ve geçim, tarımsal üretim ve hayvancılığa dayanır. Şu an konuştuğumuz belediyeler, büyükşehir belediyeleri biraz daha mekânsal yönetimdir, kentsel yerleşimlerin yönetimidir. Yeni yasayla birlikte kamu yönetimi, alan yönetimini bir kenara bırakılıyor, daha çok kırsal yaşamla ve alan yönetimiyle alakalı bütün yetkiler büyükşehir belediyelerine veriliyor. Dolayısıyla burada bir Anayasaya aykırılık problemi çıkabilir. Şu an Türkiye'de her ne kadar 29 büyükşehir belediyesi bulunsun da kentsel nüfus Türkiye nüfusunun %75'ine karşılık geliyor. Yani Türkiye'de artık yavaş yavaş üç kademeli mahalli idare biriminden tek

kademeli mahalli idare birimine geçiş söz konusu. Dahası, şu an söz konusu olan Türkiye nüfusunun %75'i belediye dediğimiz kentsel alanda yönetim gösteren belediyelerden hizmet alacak. Ve belki Anayasa madde 127'ye referansla, Anayasa mahkemesi bu mahalli idarelerin kaldırılmasına karşı gelebilir, iptal edebilir. Ben burada noktayı koyuyorum, gerekirse tekrar tartışmalarda açabiliriz.

HÜLYA KİRMANOĞLU:

Bu toplantının Siyasal Bilgiler Fakültesi gibi çok disiplinli bir fakültede düzenlenmiş olmasını çok önemsiyorum. Konunun siyasi, hukuki, sosyolojik, mali, iktisadi birçok boyutları var. Ben kendi alanım olduğu için konunun mali tarafını aldım. Biz iktisatçılar, maliyeciler biraz daha kullandığımız kavramları ölçülebilir, nicelleştirilebilir hale getirebilmek için tablo göstermeyi çok severiz. Bu ilk tabloda mahalli idarelerin türlerine göre sahip olduğu ilçelerin toplamını görüyoruz:

Tablo1: Mahalli İdarelerin Türlerine Göre Harcamaları (2006-2010) (1.000 TL)

TÜRÜ	2006	2007	2008	2009	2010
Belediyeler	21.640.240	25.832.553	30.959.084	31.048.589	34.474.935
Belediyelere Bağlı İdareler	5.706.536	7.372.913	8.143.505	8.248.029	7.730.938
İl Özel İdareleri	5.662.057	6.177.932	6.838.966	7.553.284	8.652.767
Mahalli İdari Birlikleri	-	-	-	1.570.746	2.294.549
Konsolide Toplam	33.088.797	39.383.398	45.943.555	48.227.119	52.226.305

Daha önce söylendi, mahalli idareler; belediyeler, il özel idareleri ve köyler olarak ayrılmış bizim idari yapımızda. Ancak bu ayrımın bütçe yansıması köyleri kapsamıyor. Çünkü köylerin idaresi doğrusu çok küçük kaldığı için, köy bütçesi diye bir şey yok köyün gelir defterleri var sadece. Bu tabloda belediyeler, belediyelere bağlı idareler, il özel idareleri, ki asıl burada tartışma konumuzun önemli bir kısmı olan bu il özel idarelerinin kaldırılması konusu, baktığımız zaman toplamda bütün mahalli idarelerin harcamaları görülüyor (Tablo 1). Bir hizmetin büyüklüğünü ölçmek için ve ülkeler arası karşılaştırmaları yapmak için, bu harcamaların hem mutlak değerini alırız hem de gayrisafi yurtiçi hasıladaki payına bakarız. Şimdi mutlak değerini aldığımız zaman konsolide toplamı mahalli idarelerin 2010 yılı itibarıyla 52 milyar gibi bir rakam ortaya çıkıyor. Bunu gayrisafi yurtiçi hasılaya oranladığımız zaman aslında çok küçük bir oran çıkıyor. Aslında bu kadar bahsettiğimiz yerelleşme, yerindenlik konuları bütçe büyüklüğü olarak ölçüldüğü zaman %3-%4 gibi bir oran çıkıyor. Bu oran AB ülkelerinde ortalama olarak %11-%12 civarında. Yani orada yerelleşme, yerindenlik tartışıldığı zaman bu yerel yönetim birimlerine kaynak aktarılması ve kendi öz kaynaklarını kullanması da önem kazanıyor. Halbuki bizde bu konuda ciddi sıkıntılar var. Yani merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında gerek kaynak kullanım açısından gerek yetki kullanımı açısından dengenin daha çok merkezi iktidarda olduğunu

görüyoruz. Bu idarelerin gelirleri, tablodaki konsolide toplamda görüldüğü gibi, 53 milyar gibi bir tutar. Fakat yerel yönetim birimlerinin borçlanması da söz konusu. Özellikle büyükşehir belediyelerimizde gerek iç gerek dış borçlanma aslında ciddi tutarlara ulaşmış durumda. Genel bütçe vergi gelirlerinden alınan paylara baktığımızda bu idarelerin toplam bütçelerinin, özellikle belediyeler için bunu söyleyebiliriz, yarısı genel bütçe vergi gelirlerinden karşılanıyor. Kendi yarattıkları kaynakları çok fazla kullanma imkanına sahip değiller. Bu yeni getirilen kanun, ki aslında tek başına bir kanun değil, bir çok kanuna referans veren; merkezi bütçe gelirlerinden yerel yönetimlere bırakılacak paylara ilişkin kanun, belediye gelirleri kanunu, büyükşehir belediyesi kanunu, belediyeler kanunu, gibi birçok kanundaki kimi maddeleri değiştiren, bütünşehir diye adlandırılan bir kanun. Bu tabloda gösterilen genel bütçeden alınan payları belirleyen kanun şöyle düzenleniyor: genel bütçe vergi gelirleri tahsilatı toplamının belli yüzde oranları, büyükşehir dışındaki belediyelere, ilçe belediyelerine, il özel idarelerine ayrılır. Bu oranlar muhtemelen bu yeni yapılanma sonucunda değişecek. O konuda elimizde bildiğim kadarıyla şu an bir düzenleme yok.

Nüfus, gelir ve coğrafi alan açısından belediye diye söz ettiğimiz kısmın büyük bir kısmı büyükşehir örgütlenmesi içinde olacak. İşte bu büyükşehir belediye sınırları içerisinde yapılan tahsilatın ki bu büyükşehirlerdeki iktisadi, ticari, mali, turistik gibi birçok iktisadi faaliyetin de merkezi, bu genel bütçe vergi gelirleri eğer bu büyükşehir sınırları içinde elde ediliyorsa bu hasılatın %5 inin büyükşehir belediyelerine ayrılması söz konusu. Ayrıca ilçe belediyelerinin - daha önce yukarıda sözü edilen genel vergi tahsilatının %2,5'ünü alan büyükşehir ilçe belediyelerinin- de aldığı payın %30'u da zaten büyükşehir belediyelerine tekrar ödeniyor. Dolayısıyla bu düzenleme sonucu büyükşehir belediyelerinin gelirlerinde bir artış olacağını öngörebiliriz. Büyükşehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırları ile de birleştiği için, büyükşehir belediyesinin sınırları içerisinde kalan köy, belde gibi yerleşim birimlerinin harcamaları da büyükşehir belediyelerine dahil olacak. Gelirlerdeki artışla beraber, harcamalarda da bir artış olacak.

İktisatta hizmet üretiminden bahsederken sermaye kullanımı, emek kullanımı ve toprak kullanımından bahsediyoruz. Belediyelerin sermaye gelirleri ve vergi gelirlerini de içeren birçok potansiyel kaynakları söz konusu. Emek kullanımı da aslında bunların büyük ölçüde büyükşehir belediyesinin istihdamı diye okumanın doğru olacağını düşünüyorum. Burada dikkati çeken husus, belediyelerin emek istihdamının toplam kamu istihdamı içerisindeki payının aslında bütçe paylarından çok farklı olmaması. Bunların bütçeleri yaklaşık 50 milyar TL. tutarında, kamu bütçesinin yaklaşık onda biri, kullandıkları emek miktarı da aşağı yukarı aynı. Yani emek- sermaye oranları aşağı yukarı aynı. Ancak burada farklı olan bir şey, çalışanların önemlice bir kısmı geçici işçi statüsünde. Yani belediyelerin alanını genişletmek demek, çok güvencesiz işçi statüsü olan yeni bir alan yaratmak demek. Belki o bölgelerde köyler, beldeler kaldırılacak, ve buradakiler geçici işçi statüsüne getirilecek gibi bir öngöründe bulunabilirim.

Bütün bunların sonunda neler tespit edebiliriz? Aslında daha önce Adalet hoca ve diğer arkadaşlarımız da söyledi: ölçek açısından hizmetin o hizmetin faydasının yayıldığı en yakın alanı kapsayan idari birim tarafından görülmesi ki buna Avrupa Yerel Özerklik Şartı'nın da önemli bir ilkesi olan yerindenlik ilkesi (subsidiarite ilkesi) denir. Dolayısıyla bu değişiklikler sonucunda daha önce belde belediyeleri tarafından görülen hizmetlerin (çöp toplama, ulaştırma gibi) o yöre halkının ihtiyacını karşılayacak olan çok daha geniş bir birim olan büyükşehir belediyesi tarafından yapılması durumu ortaya çıkabilir. Hizmet

sunumunun optimal ölçeğinin hizmetin faydasının yayıldığı alan ile belirlenmesi liberal ana akım iktisat teorisidir. Maliye teorisi piyasa aksaklıkları üzerinden çalışır. Yani kaynakları etkin dağıtan sistem piyasadır. Ama piyasanın hiç sunmadığı ya da sunması durumunda bile optimal altı sonuçlar verdiği alanlarda devlete görev düşer. Neo klasik iktisat teorisi fayda temelli olduğu için, hizmetin örgütlenmesi, etkinlik açısından, faydanın yayıldığı alanı dikkate almalıdır. Teorik olarak da pratik olarak da kabul edilmiş bir durumdur. Hakikaten AB’de bakıyoruz yerindenlik ilkesi birçok Avrupa ülkesinde ki Fransa gibi çok üniter bir devlette bile son 5-10 yıldır ciddi biçimde uygulanıyor. Ama Türkiye’de anlaşılması zor olan durum, aynı üniversitelerde de olduğu gibi, bir yandan aşırı merkezileşme ama bir yandan da yerele görünürde yetki verme çabalarıdır

ADALET ALADA:

Hülya burada istihdama baktığımda köy korucuları şehir yönetimleri içerisinde belediyelere bağlı olarak istihdam edilebilir. Yani var olanların istihdamına devam ve yenileri de eklenebilir, birincisi o. İkincisi de belediyenin o sayılmış bir sürü görev alanı içerisinde “hayvancılığı ve tarımsal üretimi destekler ve bunlara ilişkin politikalar üretir” diye de bir görev tanımlaması var, parantez içinde bunu söyleme ihtiyacı duydum.

HÜLYA KİRMANOĞLU:

Evet kırsal alandaki o tür hizmetleri daha önce il özel idareleri yapıyordu. Yani belediye sınırları içerisinde kalan su, kanalizasyon hizmetleri vs. belediye veriyor ama belediye sınırı dışındaki, yani mücavir alan içerisindeki, bir takım, daha çok kalkınmaya yönelik hizmetleri il özel idareleri gerçekleştirmektedir. İki tür hizmetten söz edebiliriz. Birincisi kolektif karşılanması daha etkin olan hizmetler. Ortak tüketim malları da deniliyor, piyasa karşılamıyor bunları, bir kamu biriminin karşılanması gerekiyor. Ama bu kamu birimi yerel yönetim mi olacak? Merkezi idare mi olacak? Bir bölge birimi mi olacak? O tartışılıyor burada. Bir de kalkınmaya ilişkin yönü var. Yani sağlık, eğitim, tarımın desteklenmesi gibi hizmetler. Daha önce daha çok il özel idareleri burada söz sahibiydi. Şimdi il özel idareleri kaldırılınca, bunlar o bölgenin büyükşehir belediyesine, belki bir kısmı da valiliğe, verilmiş de olabilir. Orası iyi tanımlanmamış. Bir kısmı valilikte olabilir. Belki başka şeyleri de incelemek gerekir diye düşünüyorum.

Kanunda, İl Özel İdarelerinin kaldırılması sonucu bu idarelere ait olan bazı yetkiler valiliklere bırakılıyor. Örneğin jeotermal kaynaklar ve doğal mineralli suların işletilmesine ve maden üretim faaliyetlerine ruhsat verilmesine ilişkin yetkiler bunlar arasında.

Ayrıca, gerektiğinde merkezi idarenin taşrada yapacağı yatırımların yapılması ve koordine edilmesi Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığının görevleri arasında. Bunlar kamu yatırımları ki, daha önce bunlar bütçe süreci içerisinde belli yasayla düzenlenmiş. Bunların nasıl yapılacağına ilişkin kurallar vardır. Görüşülürken yatırım bütçesi Kalkınma Bakanlığı’na gönderilir ve ondan sonra bütçelendirilir. Bunun bir yasal süreci vardır. Dolaşısıyla bu yasal sürece nasıl uyum sağlanacak çok belli değil. Küreselleşmenin ihtiyaçlarını karşılamak için yerel birimlerin yeniden düzenlenmesi gerekir. Büyükşehir belediye alanlarının genişletilmesi de böyle bir düzenleme olabilir. Çünkü büyükşehir belediyelerinin bir de şöyle bir avantajı var: büyükşehirler anonim şirket kurabiliyorlar. Bunun örnekleri çok var; İstanbul’da olsun, Ankara’da olsun. İGDAŞ, böyle birçok -DAŞ’lar var. Yani büyük şehre bunları bırakmak aslında bu hizmetlerin anonim şirketleştirilmesi oradan

da belki de özelleştirilmesi anlamına geliyor. Yani bu küresel sermayeyle yerel birimler arasındaki böyle bir zincirin halkası diye düşünüyorum. Bunları sonra belki daha ayrıntılı tartışabiliriz. Teşekkür ediyorum...

HATİCE KURTULUŞ:

Bu sabah haberlerde Kanada'dan bir protesto eylemi vardı. Kanada Devleti kurulurken kabul edilen federal yapı içinde Kanada Aborjinlerinin (Kanada Yerlileri) hangi topraklar üzerinde hak sahibi oldukları yasal olarak belirlenmiştir. Kanada Aborjinleri buna ulusal anlaşma diyorlar. Bu anlaşmaya göre Aborjinlerin belli topraklar üzerinde tam yetkisi var. Bu toprakların büyük bölümü de onların kutsal saydıkları coğrafyalardır. Bu topraklar üzerinde Aborjinlerin izni olmadan hiç bir şey yapılamaz. Kanada yerlileri ulusal kuruluş yasasına dayanarak sahip oldukları bu topraklarda bazen belli ulusal yatırımlara izin verdikleri oluyor. Örneğin Vancouver'da British Columbia Üniversitesi yerlilere ait bir arazide onların izni ile kurulmuştur. Bugünlerde ise Kanada hükümeti maden firmalarına Aborjinlere ait bazı topraklarda maden çıkarma izni vermiş durumda. İşte bundan dolayı Aborjinler günlerdir eylemler yapıyor ve maden firmalarının kendi topraklarında kendilerinin izni olmadığı müddetçe maden çıkaramayacaklarını, bunun, ulusun kuruluş yasasına aykırı olduğunu öne sürüyorlar. Büyük gösteriler oluyor. Amerikan yerlilerinin eylem yapması pek tanık olmadığımız bir durum. Sayıları çok azalmış ve siyasal güçleri olmayan bir topluluğun ellerinde kalan son topraklar için mücadele ettikleri anlaşılıyor. Bu sabah dinlediğim bu haber, bugünkü toplantıda konuşacağımız büyük şehir yasası ve buna benzer pek çok girişim, bize, dönüşümün küre ölçeğinde olduğunu ve otoriter yöntemler yoluyla mekanın eşitsiz bir biçimde yeniden paylaşıldığını gösteriyor. Sadece ülkelerin kendi siyasi yapılarına göre bu otoriterliğin biçimi değişebiliyor ve mekan üzerinde çeşitli mücadele ya da pazarlıklar olabiliyor.

Şimdi büyük şehir yasası olarak kısalttığımız bu yasaya kentsel açıdan baktığımda bu yasa bir belediye kanunu gibi gelmedi. Belediye kanunlarını çok ayrıntılı olarak bilmiyorum. Ama bu kanunu okuduğumda belediye kanunundan daha çok bana bir kent kanunu gibi geldi. Yani bir kentten bölge yaratmaya çalışan bir kanun, çünkü belediye kanunu idari bir düzenleme yapacak. Yani daha çok idareyi düzenleyecek bir şey gibi geliyor bana. Belediye kanunu ki okuduğum belediye kanunları da genellikle bunu düzenliyor ama bu bir kentsel bölge tanımıyor. Yani bunun içine gömülü bir biçimde kentsel bölge tanımıyor ve o kentsel bölgeyi bütünüyle üstten, otoriter bir biçimde düzenliyor. İdari, ekonomik, sosyal, kültürel ve başka bir sürü açıdan düzenliyor. Burada Plancılar var. Pınar ve Şehir Plancıları Odası İstanbul Şube başkanı da burada. Onlar mutlaka bu konuya değineceklerdir. Kentsel bölgeler yaratan bir kanun gibi düzenlenmiş. İl sınırları ile metropoliten bölgeyi örtüştürdüğünde kente bütünleşik yeni bir egemenlik alanı yaratıyor. Mesela İzmir metropoliten alanına bitişik alanlardaki şehirlerin büyük şehir olarak düzenlenmesiyle, İzmir'i de içine alan yeni bir kentsel bölge yaratılıyor. Aynı şekilde Muğla'nın büyük şehir olması da merkeze göre ekonomik ve mekansal açıdan çok daha fazla gelişmiş ve kentleşmiş kıyı yerleşmelerini içine alacak bütünleşik bir kentsel bölge tasarımı gösteriyor. O bölgeyi biliyorum. Kıyıları kentleşmiş, merkez küçük bir idari birim olarak kalmış, 50 bin civarında bir nüfusa ve belki bunun üçte biri de Muğla Üniversitesinin öğrencileridir. Bu küçük şehrin idari sınırları ise Bodrum, Marmaris, Fethiye gibi yoğun kentleşme dinamiği içeren büyük ilçeleri kapsıyor. Merkez ile kıyısız yerleşmeleri arasındaki kırsal yerleşmeler, hem tarım hem de turizm

politikaları ile ekonomik güçlerini kaybetmiş, nüfus vermiş, ekonomik olarak zayıflamış bölgeler. Ama çok geniş bir arazi stokuna sahip bir bölge. Yeni liberal tarım politikaları ile küçük köylü üretimi ve tarım kooperatifler yok olmuş. Tütün, pamuk ve orman ürünleri ile geçinen kırsal nüfus geçimini sağlamak üzere kıyılardaki turizm sektöründe çalışmak üzere kıyılara yönelmiş ve en çok da arazilerini satmış. Bu araziler bir gelişme dinamiği olarak görülüyor bu yasa çerçevesinde.

Şimdi Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Avrupa Kentsel Şartına bakıldığında, özellikle 92’de imzalanan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartınının 8 ya da 9 maddesine, Bilal daha iyi bilir, Türkiye çekince koyuyor zaten.

BİLAL ŞİNİK:

10 tane

HATİCE KURTULUŞ:

10 maddeye çekince koyuyoruz. Şimdi o çekincelere bir bakın, bizim yasalarımızda o şartın uygulanamayacağı durumlar için konulmuş. Avrupa Birliği Bakanlığı bunu şöyle açıklıyor: Zamanla biz yasalarımızda değişiklikleri yaptığımızda Avrupa Yerel Özerklik Şartı’na daha uygun, demokratik bir düzenleme yapabildiğimizde bu çekinceler zaten yavaş yavaş kalkacak. Oysa bu kadar yılda bir kaç çekincenin kaldırılması dışında büyük bir kısmı duruyor. Şimdi bu yeni yasal düzenleme ile birlikte o çekinceleri ortadan kaldırmak şöyle dursun, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ile uyumlayacak yeni düzenlemelerin getirildiğini görüyoruz. Bunlardan en önemlisi hizmetin en yakındaki birim tarafından sağlanacağına dair subsidiarite ilkesinin bu yasa ile tamamen göz ardı edilmesi. Yine Kentsel Şartla ilgili çok ciddi sorunlar var. Avrupa Kentsel Şartı’nda üçüncü kuşak kamusal haklar dediğimiz kentli hakları öne çıkarılıyor. Avrupa Kentsel Şartı, kentleri, bir iktisadi gelişme aracından çok, toplumsal gelişme yani toplumun tamamına geri dönen, o birikimin yeniden paylaşımından toplumun bütün kesimlerinin pay aldığı bir sistem olarak kuruyor. Şimdi bu yasa kapsamında baktığımızda, yerel toplumsal sınıfların, kentsel birikimden pay alabileceği bir sistemin değil, birikimin belli ellerde toplanacağı bir sistemin geliştirilmekte olduğunu görüyoruz. Büyük yatırımların tamamen merkezden kontrol edildiği ve yerel sermaye birikimi üzerinde de belli aktörlerin kontrolünün sağlanacağı bir düzenleme getirilmektedir. Bununla ilgili size çok güzel bir örnek veriyim. Akyaka, şiddetle karşı çıkıyor büyükşehir belediyesine. Muğla Belediyesi şu anda CHP’li bir belediye. Belki biliyorsunuz Muğla’da yerel seçimlerde CHP her zaman en güçlü parti olarak seçimi kazanır. Muğla büyükşehir olmaya çok hevesli ama Muğla’ya bağlı belde belediyesi olan Akyaka buna şiddetle karşı çıkıyor. Bu örneği vermemin nedeni şu: Akyaka çok küçük bir belde, Muğla’ya 20 dakika, Marmaris’e yarım saat mesafede bir yer, fakat çok özgün bir mimarisi ve çok özgün bir yönetsel yapısı var. Türkiye’de Kent Konseylerinin en iyi çalıştığı birkaç yerleşimden biri. Akyaka’nın Kent Konseyi Akyaka’yı cittaslow/slowcity (yavaşkent) olarak tasarlıyor. Çünkü buna çok uygun. Hızlı büyümeyen ve kendi dinamiklerini, kültürel yapılarını yaratarak, kendini koruyarak büyüyen bir şehir. Ama Akyaka turizm yatırımları için çok uygun bir yerleşim aynı zamanda. Coğrafi güzellikleri, özgün mimarisi, azmakları vs. ile yatırımcıların iştahını kabartan bir yer. Muğla büyükşehir olduğu zaman Akyaka’yı bir turizm geliştirme alanı olarak tasarlama yetkisini eline geçirmiş oluyor. Datça için de bu geçerli. Hala çok bakir ve aynı zamanda kırsal soylulaştırma ve yabancı sermaye için çe-

kici köylere sahip bir yerleşim olan Datça halkı, kendi yerleşimlerinin geleceği konusunda tamamen inisiyatifsiz kalıyor. Bütün bu yerleşmelerin yavaş ya da hızlı büyüme kararlarının büyükşehir ya da merkezi iktidar tarafından belirlenmesinin bütün araçlarını oluşturmuş olan bir yasal düzenleme ile karşı karşıyayız. Yani herhangi bir sahil kasabasının, kötü sonuçları açıkça ortada olan İspanya tarzı kırsal kentleşme süreçlerine karşı durabilmesi, bu yasal düzenlemelerden sonra artık çok zor. Gerek Avrupa Yerel yönetimler Özerklik Şartında gerekse Avrupa Kentsel Şartı'nda yerel halkın kendi geleceği konusunda karar verme hakkı ile ilgili maddeler çok açık. Şimdi biz 1980'den sonra, artık 19. yüzyılda elde ettiğimiz haklar üzerinden konuşmuyoruz. Artık yeni bir haklar silsilesi var ve onun mücadelesi var. Bu yasa, bu hakları daha kullanmadan yerel halkın elinden alıyor.

Büyükşehir yasası ile birlikte metropoliten sınırlarla il sınırlarının örtüştürülmesi İstanbul ve Kocaeli örneklerinde ele alındığında şimdi yeni yasa ile bunun diğer bölgelerde de uygulanma arzusunun arkasındaki temel neden açıkça görülecektir. İstanbul ve Kocaeli'nin il sınırları ile metropoliten alanları birleştiğinde mücavir alandaki kentsel arazi haline dönüşmemiş tüm arazilerin bir anda kentsel araziye dönüştürülerek imara açıldığını görmekteyiz. Kocaeli ve İstanbul'un metropoliten çeperi azman toplu konut projeleri ve dev alışveriş merkezleri ile örülen beton duvarlarla sarılmıştır. Yukardan İstanbul'a bakarsanız bunu görüyorsunuz. Bu çeper yani bu birleştirildiğine İl Özel İdaresi'nin dışına çıkan mücavir alan dediğimiz ve çok büyük çiftliklerin, eski tarım arazilerinin, artık üzerlerinde tarım yapılmıyor olabilir, ama o statüdeki arazilerin bir duvar gibi toplu konut siteleri ile örüldüğünü görüyoruz. Aslında İstanbul şöyle bir kale oluyor: üçüncü çeper bir büyük konut duvarı ile çevriliyor ve o konut duvarından içeriye doğru da bütün boşluklar çeşitli ölçeklerdeki imar planlarıyla hiç boşluk bırakmadan dolduruluyor, böylece kent üçüncü çeper ile birleşiyor. İstanbul metropoliten alanı ile il sınırları birleştiğinde kent hızlı bir hareketle üçüncü çepere sığıyor ve aradaki boşluklar da hızla kapanarak, boşluksuz bir büyüme ortaya çıkıyor. Oysa bir metropoliten alanının büyüme sürecinde boşluklar bırakması kentin sürdürülebilir gelişmesi için bir zorunluluktur. Bir kentin tamamen beton olmasını düşünebiliyor musunuz? Tamamen betondan oluşan bir şehirde yağmur nasıl emilecek? Zaten emilemediği, yakın zamanda karşılaştığımız sel felaketlerinde açıkça izleniyor. Buna bir de iklim değişikliği ile artan ve daha da artacak olan yağışları eklediğimizde ortadaki ters orantıyı görmek hiç zor değil. Şimdi bu durum Kocaeli ve Tekirdağ için de geçerlidir. Bunun bize söylediği bir tek şey var; Türkiye inşaat sektörü ile büyüyor ve bu büyüme çok riskli bir büyüme modeli. Çünkü biliyorsunuz sermaye ikinci döngüde. Harvey'e göre sermaye aşırı biriktiğinde değersizleşmemek için mekansal yatırımlara kayıyor. Orada toparlanarak tekrar üretim alanına dönüyor. Şimdi burada yeniden üretim alanına dönemeyen bir birikim modeli var. İnşaat alanında kalıyor bu defa orada aşırı birikim krizi ile karşı karşıya kalıyor. Bu durumda yapılacak tek şey yeni arazileri inşaat yatırımlarına açmak. Nasıl imparatorluklar topraklarını genişletemedikleri zaman çöküşe geçtilerse, inşaat sektörü de arazi geliştirme politikaları ile balon gibi şişiyor. 2001 yılından itibaren bu şişme sürüyor. Gerçekten hepimiz şu soruyu soruyoruz: kim alıyor bu kadar konutu? İşte yasa çıkarıldı, yabancılara konut satmaya çalışıyorlar diyoruz. Ama dünyada sadece biz konut üretmiyoruz. Çin'de inanılmaz büyük konut projeleri var. Henüz 20 yıllık yeni apartman blokları yıkıp yerine gökdelen yapıyorlar. Estetik olarak inanılmaz işler yapıyorlar. Orada gidip 50 bin dolara konut alabilirsiniz. Yabancılar neden gelip İstanbul'da ev alsın. Dünyada müthiş bir rekabet var uluslararası emlak pazarında. Dolayısıyla konutları yabancılara satmak da

o kadar kolay değil. Bu nedenle inşaat sektöründe aşırı ısınmış sermaye değersizleşmeye başlıyor. Bu değersizleşmenin aşılabilmesi için yeni arazilerin imara açılması gerekiyor. Aşırı biriken sermayeyi yeniden toprağa yatırmanın önünde iki engel var. Birincisi yasal engeller. O bu şekilde aşıyor. Böyle bir iktidar gücü olduğu zaman, parlamentoda yasa çıkarma gücü böyle olduğu zaman yasal engel açılabilir. Arka arkaya çıkan üç yasa bunun en açık göstergesidir. 2B olarak bilinen, orman vasfını kaybetmiş arazilerin satışı ile ilgili yasa, Büyük şehir yasası ve Afet yasası, bu süreci kolaylıkla sürdürebilmek için çıkarıldı. İkincisi ise toplumsal bariyerler ve hızla ortaya çıkacak olan sosyal maliyetlerdir. Yasalar hızla çıkartılabilir ancak burada unutulmuş şey bütün bu yerleşim birimleri köy, kasaba, mahalleler, kentler... Bunların hepsi sosyal olarak inşa edilmiş mekansal ölçeklerdir. Yani hiçbir yerleşim ceteris-paribus bir şekilde yani bir boşlukta, birilerinin eliyle getirilip inşa edilmemiştir. Onlar bizim ütopyalarımızda var, bir şey inşa ediyoruz ütopyada, bir şehir inşa ediyoruz, hayal ediyoruz. Gerçekte ise var olan bütün yerleşmeler Neolitik 'den beri kendi içlerinde bir bütünlüğü olan sosyal ölçeklerdir. Şimdi bu süreçte bütün bu sosyal ölçeklere bir yasa makinesi aracılığıyla müdahale ediyor. Bu makine bir alana girecek ve orayı kesip biçmeye başlayacak. Ama orası bir kumaş ya da bir maket kağıdı değil. Orada bir sosyal ölçek var. Bu sosyal ölçeğe yapılacak olan müdahalelerde nasıl sorunlar çıkacak? Onunla ilgili birkaç şey söyleyeceğim. Şimdi kırsal alanı ortadan kaldırdık. Kırsal alan nasıl bir alan? İnsanların biraz tarım faaliyetleriyle, hayvancılık faaliyetleriyle biraz da dokuma gibi geleneksel bazı zanaat üretimiyle geçimlerini sağladıkları yerleşmelerden oluşan bir alandan bahsediyoruz. Siz tamamen arazinin üretimi üzerinden yani mekânın üretimi üzerinden iktisadi olarak bir birikim sağladığımızda o bölgenin o yaşayanları ne olacak? Hepsi inşaat sektöründe amele mi olacak? O alandan ortaya çıkacak nüfus hareketliliğini ne ile dengeleyeceksiniz? Var mı böyle bir planınız? Yasada mekansal olarak büyük değişiklikler yaratabilecek düzenlemeler yapılırken, bu düzenlemeler sonucunda ortaya çıkacak sosyal maliyetlere dair bir yaklaşımı var mı? Mesela bu süreçte ortaya çıkacak hak kayıplarını ya da nüfus hareketliliğini şu kaynaklarla aşacağız diye bir yaklaşım var mı? Bu yasada böyle bir yaklaşımdan eser yok. Ortaya bir sosyal mobilizasyon sorunu çıkacak, onu ne yapacaksınız? Bu ortaya çıkacak yeni mobilete İstanbul'un emek pazarına yeni bir göç dalgası getirecek. Emek pazarında fiyatlar düşecek değil mi? İstanbul'da kimse herhangi bir işte çalışırken ya da devlete karşı herhangi bir hakkını isterken pazarlık yapamayacak. Pazarlık yapabileceği hiçbir dayanağı kalmayacak. İnsanın önce ayağını bastığı bir mekân olacak, ayaklarının üzerinde durduğu bir mekân olduğu zaman ancak hak mücadelesi verebilir. Başka türlü daha sizin ayaklarınız bile basmazken mücadeleyi nerede örgütleyeceksiniz? Yani bunların tamamını ortadan kaldıran bir yasa. Bu yeni mobilizasyonla mekanda darmadağın, çaresiz bir emek kesimi kentsel bölgelerin merkezlerine akmaya ve ucuz emek deposunu doldurmaya devam edecek. Çünkü kendi köyünde, kendi toprağı üzerinde karar verme yetkisi kalmayacak. HES'lerle ilgili bir toplantıda Artvin'den Derelerin Kardeşliği Platformu'nun sözcüsü, HES mücadelesinin sadece kendilerini değil, büyük kent sakinlerini de ilgilendirdiğini, çünkü HES'ler nedeniyle topraklarından kopmak zorunda kalacak olan insanların kentlere akacağı ve orada göç ve göçmenlik sorunlarını daha da derinleştireceğini anlatıyordu.

Büyük şehirleri düzenleyen yasa, yerel yönetimlerin gücünü artıracak unsurları barındırmasına karşın, güç artışını kontrol altında tutacak bir dizi düzenleme getiriyor. Yönetimsel alanı genişletirken yerel siyaset ve demokratik katılım gibi alanları radikal bir biçimde

daraltıyor. Hâlbuki biz kentsel siyasette hem özerklik şartında hem de genel olarak demokrasi teorisinde siyasetin alanının genişlemesinden bahsediyoruz. Yani kent konseyleri, meclisler bütün bunlar siyaset alanının genişlemesiyle ilgili bir şey. Oysa bu yasa siyasetin alanını valilikler eliyle merkeze, merkez siyasete taşıyor. Yani siyasetin alanını genişletmek yerine daraltıyor. Son bir şey söyleyeceğim ve bitireceğim. İl özel idarelerinin görevleri ne olacak? Doğrudan merkeze aktarılacak. Kent yönetimine aktarılmayacak. Su ve doğal kaynaklarıyla ilgili kararlar, doğal, tarihsel ve kültürel koruma bölgeleri gibi alanların kontrolü özel idareden çıktığı zaman kente gitmiyor, merkeze gidiyor. Bu yerel yönetsel alan siyasetten arındırılmış bir bürokratik alana indirgenmesi anlamına geliyor.

ADALET ALADA:

Köylerde mülkiyet -özellikle yabancılara mülkiyet- aktarımını engelleyen yasal düzenlemeler var. Mesela Muğla dediğimiz zaman öylesine büyükşehir olmuş bir yer değil. Müthiş doğasıyla, yaşam alanıyla bir turizm kenti. Ama Muğla'nın köylerini de o şehir içine aldığınız zaman, köy tüzel kişiliğini kaldırdığımız andan itibaren bütün o toprakların yabancılara mülk edinmesi söz konusu oluyor. Hani buna hiçbir şekilde milliyetçilikle de bakmıyorum ama köyün ortak alanının özel mülkiyete dönüşmesi, ilaveten, yabancı mülkiyete dönüşmesi bu yasayla mümkün oluyor.

SEVİM BUDAK

Raporda bir düzenleme var. Tarım toprakları olduğu müddetçe yabancılara satış imkânı yoktur.

HATİCE KURTULUŞ:

Ama çoğu tarım toprağı değil artık zaten.

SEVİM BUDAK:

Kamusal alandaki tarım topraklarını kentleşmeye açarlarsa oraları tekrardan imara açabilirler ve yapılaşma şartlarını oluşturlarsa işte o risk o zaman başlar. Bu yasa geçti, ama mücadele noktalarını unutmayalım, tarım alanlarının tarım alanı olarak kalması noktasında ısrar etmek gerekiyor.

HATİCE KURTULUŞ:

Son bir şey söyleyeyim, önemli.

PELİN PINAR ÖZDEN:

Tarım arazilerinin korunması ile ilgili yasaya bakın. O yasada 2008'den beri her yıl değişiklik var ve en önemli maddesi de tarım arazilerinin tarım dışında kullanılması. O yüzden tarım alanlarının tarım alanı olarak kalması da garanti edilemez ne yazık ki.

SEVİM BUDAK:

İmara açılmasını engelleyen hükümler var, sanayiye açılmasını engelleyen hükümler var.

HATİCE KURTULUŞ:

Ama orada şöyle bir şey var, ben unuttum söylemeyi. Biz hep kentsel soylulaştırmadan söz ediyoruz ya belirli alanların dönüştürülmesi sürecinde. Bir de kırsal gentrification var,

yani köyler aslında bir çeşit yabancılar için turizm köyleri olacak. Yani soylulaştırma olacak. Bütün o ev yapıları, o tarım arazileri durabilir. Mesela İngiliz de oraya ağaç ekecek belki ama bu bir soylulaştırma olacak. Yeni bir köy biçimi olacak ama gerçek köy işlevleriyle değil. Datça’da görüyoruz Alman köyleri, İngiliz köyleri var. Muğla bölgesi kırsal soylulaştırmaya çok uygun köylere sahip, büyük olasılıkla diğer orman köyleri de öyledir.

SEVİM BUDAK:

Ben Kanun’da bulduğum başka noktalardan bahsetmek ve üzerinde tartışma geliştirmek istiyorum. Öncelikle Kanun’un sadece il özel idarelerini ve köyleri kaldırmakla kalmadığını, aynı zamanda illerin bucak ve bucak teşkilatlarını da kaldırdığını, dolayısıyla merkezi yönetimde de bir budama yaptığını söylemek istiyorum.

Kanunun 3. maddesi önemli bir değişiklik getiriyor. Buna göre, ilçe belediyeleri ticari amaç taşımayan yapılar için, yürürlükteki imar mevzuatı doğrultusunda, yörenin geleneksel, kültürel ve mimari özelliklerine uygun tip mimari projeler yapar veya yaptırır. Tip mimari projenin uygulanacağı alan sınırını belirlemeye de yine ilçe belediyeleri yetkili olacaklardır. Bu yeni getirilen bir düzenlemedir. Tip imar projeleri, imara açılan alanda ne tür bir yapılaşma yapılması gerektiğini önceden belirlemek demektir. Burada belirtilen “geleneksel, kültürel ve mimari özelliklerine uygun” olma kriterlerinin, uygulamada TOKİ’nin yaptığı konutlar düşünülürse, pek uygulanma olanağı bulamayacağı kanısındayım. Yine üzerinde önemle durulması gereken bir başka husus, “yapılacak inşaatlarda tip projeler dışında özel proje uygulanmak istenmesi durumunda bu projeler yürürlükteki mevzuat uyarınca ilçe belediyesi tarafından onaylanır” hükmüdür. Bu hüküm köylere girişin, köylerde özel amaçlı özel projeler geliştirmenin önünü açacaktır. Diğer bir ifadeyle, köylerin içerisinde yabancıların ya da zengin vatandaşların kendi özel, etrafı çevrili yeni yazlık alanları oluşturmaları ya da yeni kırsal yaşam alanları oluşturmaları mümkün olabilecektir.

Yine biraz önce hocalarımız değindiler, belediye sınırlarının genişlediği alanlardaki Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanununa göre verilen ruhsatlarla maden ruhsatları, valiliklerin uhdesine geçmiştir. Bu yetki daha önceden il özel idarelerindeydi ve Meclis’te bu konuda çatışmalar yaşanıyordu. Meclis üyeleri nereye maden ruhsatı verileceğinden haberdar oluyorlardı. Bu düzenleme ile durum kapalı bir kutuya dönüşmüştür. Köy alanlarında, köy doğal yapısını bozacak ya da doğal güzelliklerin olduğu yerlerde jeotermal kaynakların ve madenlerin çıkartılması konusunda ruhsat bolluğuyla karşılaşabiliriz. Bu bizim çevre kaynaklarımız üzerinde önemli bir baskı oluşturacaktır diye düşünüyorum.

Maden üretim faaliyetlerinin olduğu yerlerdeki işyeri açma ve çalıştırma ruhsatlarına ilişkin görev ve yetkiler de il özel idarelerinin kapandığı yerlerde valiliklerce yürütülecektir deniliyor. Burada bir başka ilginç nokta, 3213 sayılı Kanun’a göre verilen maden ruhsatları için il özel idareleri ve köylere hizmet götürme birliklerine verilen devlet hakkı genel bütçeye irat kaydedilir şeklindeki hükümdür. Yani, daha önce Maden Kanunu uyarınca verilen ruhsatlar üzerinden kesilen ve il özel idarelerine aktarılan ve onların kullandığı paylar genel bütçeye gitmekte ve genel bütçe içerisinde ilgili yöreye harcanmamaktadır. Yani, bir yeri maden ararken lime lime ediyorsunuz, bütün doğal güzelliklerini, yüzeyini ve meteorolojik faktörlerini bozuyorsunuz, ama onu düzeltmek için il özel idarelerine oradan gelecek katkı paylarını vermiyorsunuz. Genel bütçeye irat kaydedip başka bir alanda kullanıyorsunuz. Bunun da adaletli olmadığını düşünüyorum.

Bunun dışında yine Büyükşehir Belediyesi Yasası’nda değişiklik öngören maddeler

var. Mahalleleri ilçe merkezine bağlayan yollar, meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımı ile bu yolların temizliğinin yapılması büyükşehir belediyelerine aktarılıyor. Karla mücadele çalışmalarını yürütmek de gene büyükşehir belediyelerinin yetkisine verilmiş. Bu düzenleme büyükşehir belediyesi yasasında yoktu. Yine kentsel tasarım projelerine uygun olarak, bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak da büyükşehir belediyelerine aktarılmıştır. Bu yasayla getirilen ve Büyükşehir Belediyeleri Yasasını değiştiren ve kenti ve çevreyi yakından ilgilendiren maddelerdir bunlar.

Kanun büyükşehir belediyelerine ait bir yetkiyi tekrar vurgulamıştır. Buna göre, afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları tahliye etme ve yıkım konusunda, ilçe belediyelerinin talepleri halinde, her türlü desteği sağlamak büyükşehir belediyelerine verilmiştir. İlçe belediyelerinin talepleri halinde ifadesi dikkatimi çekti çünkü talep etmezlerse yapmayacaklar mı? Yine temizlik hizmetlerini yapmak ilçe belediyelerine devredilebilir diye bir hüküm getirilmiş.

Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları tahliye etmek, yıkmak ve- biraz önce hocamız da söyledi- daha önce büyükşehir belediyelerinin görevi olmayan ve neden buraya konduğu konusunda da birazcık kafa yormamız gereken, tarım ve hayvancılığı desteklemek amacıyla her türlü faaliyet ve hizmette bulunabilirler diyor.

Bu iktidarın neden bu kadar çok büyükşehir belediyesi oluşturmak istediğini düşündüm ve şöyle bir kanaate vardım. AB bunu bizden katılım ortaklığı belgelerinde istemişti. Ülkemizdeki köylü nüfus çok fazla diyorlardı, yani hala daha Türkiye toplumu sanayileşmek için çabalasa bile, kırdan yaşayan kentli nüfus değil, fakat kırdan yaşayan köylü nüfus bölgesel istatistiklerde fazla görünüyordu. Bunu azaltmak istiyoruz. Yani Türkiye Cumhuriyeti Devleti köylü nüfus istemiyor. O zaman, Hatice hocanın dediği gibi, bir yasa değişikliği ile bu nüfusu kentli nüfusu haline getirebilirsiniz. İl sınırları ile belediye sınırlarını birleştirdiğinizde tüm köy toprağı kent toprağı olur, üzerinde yaşayan insanlar da köylü olmaktan çıkar kentliye dönüşürler. Hatta onlardan harç, vergi, emlak vergisi gibi bedeller de alırsınız.

Gerçi bunu 5 yıl ertelediler ama bir bakarsınız ertesi gün tekrardan kanun çıkartır, bu parayı tahsil etmeye çalışırlar. Çünkü büyükşehir belediyelerinin çevresel ve kentsel hizmetlerini sunma alanı genişledikçe paraya olan ihtiyaçları artacaktır. Bu nedenle 5 yıl beklenmeden bu paranın onlardan bir şekilde tahsil edileceğini düşünmekteyim.

Büyükşehir belediyeleri ve ilçe belediyeleri niçin tarım ve hayvancılığı desteklerler? Madem köylü nüfusu istemiyorsak neden böyle bir hüküm konmuş olabilir? Kırdan tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yapılmasını istiyoruz ama bunu yapacak olanlar köylüler olmayacaklar. Yeni bir kavram var: çiftçilik. Artık çiftçilik sertifikası alan herkes, kırdan yatırım yapabilir ve köylüleri yanlarında çalıştırabilirler. Kentte inşaat sektöründe çalışmayıp kırdan yatırım yapmak isteyen insanlar tarım alanlarında üretim yapabilirler, hayvancılıkla uğraşabilirler, yanlarında düşük ücretlerle köylü çalıştırabilirler (işte ucuz iş gücü buraya kayacaktır). Bu şekilde kırsal alanda yatırım yapacak kişilere devlet ciddi teşvikler veriyor.

Nisan 2012'de çıkan Türkiye'nin Teşvik Bölgeleri haritası ile Büyükşehir Belediyelerine ilişkin taslakla ortaya çıkan harita birbirleriyle çok benzeşmektedir. Şu halde Türkiye bölgeleri üzerinden kalkınacak, yani her bölge kendi başının çaresine bakacaktır. İnsan kaynağı dâhil olmak üzere bulduğu her kaynağı kalkınma için kullanacaktır. Bu süreçte, teşvik kanunlarıyla, bölgesel kalkınma ajanslarını kuran kanunlarla topyekûn bölge kalkın-

ması ya da bölgeler arası eşitsizliğin giderilmesi problemiği tamamen unutuldu ve rafa kaldırıldı. Bölgeler arasında rekabet olacağı gibi bu rekabet sırasında bölgeler birbirlerini kötüleyeceklerdir (Çin'in Chery otomobillerinin kendi bölgesinde yapılmasını sağlamak için Eskişehir Bölgesi ve Düzce Bölgesi arasında geçmişte yaşanan rekabet ortamı gibi). Her bölge, büyükşehir olmak isteyecektir. Her kent bir diğerinin kaynaklarını, çevresel değerlerini ve ucuz iş gücünü sömürmek isteyecektir. Artık dünya, bölgeleri üstünden kalkınmaktadır. Haritada büyükşehir olarak belirlenmeyen aradaki alanlar ise kendi külleriyle yanaçacaklar, böylece bölgeler arasında ciddi uçurumlar oluşacaktır.

Büyükşehir olan bölgeler arasında büyük bir göç beklememekteyim ve fakat büyükşehir olmayan bölgelerden büyükşehir olan bölgelere çok büyük bir göç bekliyorum. Aynı zamanda büyükşehir olan bölgelerin içinde çepelerden merkeze ya da merkezden çepelere doğru bir nüfus akışı olacağını tahmin ediyorum. Aynı Amerika'da büyük metropollerde gerçekleşen "tersine transferler" gibi kentin zenginleri kentin çepelerine (Kemerburgaz, Ömerli barajı civarı vb. gibi), su havzalarına ve orman alanlarına saldırıacaklar, buraları imara açtırmak için (1453 projesini unutmayın) baskı yapacaklar, duvarlar örecekler ve kentin merkezini de yoksullaştıracaklar.

Yasada dikkatimi çeken bir diğer husus büyükşehir içindeki kara, deniz, su, göl ve demiryolu üzerinde her türlü taşımacılık hizmetlerinin koordinasyon içinde yürütülmesi amacıyla, büyükşehir belediye başkanı ya da görevlendirdiği kişinin başkanlığında, yönetmelikle belirlenecek kamu kurum ve kuruluşları ile Türkiye Şoförler ve Otomobildciler Federasyonunun görevlendirileceği, ilgili odanın temsilcilerinin katılacağı ulaşım koordinasyon merkezi kurulur şeklindeki düzenlemedir. Türkiye Şoförler ve Otomobildciler Federasyonun belirtilirken Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası gibi yolları yapan bir örgütün burada dillendirilmemesi, onun Yönetmelikle belirlenecek olan bir düzenlemenin içerisinde olup olmayacağını belirli olmaması bana ilginç geldi. Belediye meclisi yok, ulaşım koordinasyon merkezleri var. Bunlar teknik örgütler olarak görülüyor. Bu örgütlenmede yörenin temsilcileri ve paydaşların hepsi yer almazken Türkiye Şoförler ve Otomobildciler Federasyonunu içerdiğini görüyoruz. Kanun, "meslek kuruluşlarının temsilcileri de davet edilerek görüşleri alınır" demektir. Görüşlerin alınması demek kararlara iştirak edileceği anlamına gelmez. Kararı ulaşım koordinasyon merkezleri alacaktır ve kararları bağlayıcı niteliktedir. Her büyükşehirde bu kurulun oluşturulması demek her büyükşehirin içinden bir ana bir ulaşım aksının geçmesi demektir. Üçüncü köprüyü unutmayalım. Aslında böyle büyük projeler söz konusu olduğunda çevresel etki değerlendirmesi yapılması lazım ve fakat üçüncü köprü projesinde köprü ve güzergâhı belirleyen yollar ÇED sürecinin dışına alınmıştır. Hiçbir çevresel etki göz önünde bulundurulmadan ormanlar yanılarak yollar geçirilmiştir.

5216 sayılı Kanun'un 26. maddesinin ilk fıkrasına şu cümle eklenmiş: "Ancak bu yerlerin belediye şirketlerince üçüncü kişilere devri 2886 sayılı Kanun hükümlerine tabidir". Böylece daha önce iptal edilmesine rağmen kanuni düzenleme ile belediye şirketlerinin üçüncü kişilere devrinin önü açılmıştır.

Büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyeleri veya ilçe belediyelerinin kendi aralarında hizmetlerin yürütülmesiyle ilgili ihtilaf çıkması durumunda, ki çok beklenen bir olasılıktır, büyükşehir belediye meclisi yönlendirici ve düzenleyici kararlar almaya yetkilidir. İlçe belediyeleri, kendilerini büyükşehirden kurtaramayacaklardır. Büyükşehir ne derse ilçe belediyeleri ona uymak ve hizmetleri o çerçevede yapmak zorunda kalacaklardır.

Orman köyleri olan yerlerin durumu ne olacak? Orman içindeki köyler acaba büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde girdiğinde köy olma vasıflarını kaybedecekler mi? Orman köylüsünü kentliye dönüştürmek zordur. Kanun “Mevzuatla orman köyleri ve orman köylüsüne tanınan hak, sorumluluk ve imtiyazlar orman köyü iken mahalleye dönüşen yerler için devam eder”. “İlçe belediyesine katılarak mahalleye dönüşen köy, köy bağılı ve belediyelerce kullanılan mera, yaylak, kışlak gibi yerlerden bu mahalle sakinleri ve varsa diğer hak sahiplerinin 4342 sayılı Mera Kanunu hükümleri çerçevesinde yararlanmaya devam eder” demektir. Orman içerisinde büyük hayvan otlatılan yerler olan meralar (ağırlıklı olarak Ege ve Akdeniz Bölgesinde var) İmar Kanunu hükümleri doğrultusunda imara açılmaktadır. Mera komisyonu meraların mera olarak kullanılmadığına karar verdikten sonra bu alanlar imara açılıp ikinci konuta dönüşüyor. Orman köylüsü de mahalleye dönüştürüldüğünde bu meraların durumunun ne olacağı biraz bulanık görünüyor. Bu hükümle bu durumun açıklığa kavuşturulmaya çalışıldığını düşünmekteyim. Meralar yine mahallelerin hayvan otlatıldığı yerler olarak kalmaya devam edecek ve fakat son dönemde Mera Kanunu’nda yapılan değişikliklere de dikkat etmekte fayda olacağı kanaatindeyim.

Elektronik haberleşme istasyonlarının ücret karşılığında yer seçim belgelerini vermek büyükşehir belediyelerine aktarılmış. Elektromanyetik kirliliğin ve kanser riskinin başlıca sebeplerinden olan bu istasyonlara kent ve yapı estetiği ile elektronik haberleşme hizmetlerinin gerekliliği dikkate alınarak yer seçim belgesi verilmesi öngörülmüş. Ancak çevre ve insan sağlığı değerlerinin bir kriter olarak sayılmaması büyük bir eksiklik. Orman arazileri ve köy arazileri bu düzenleme sonrası sıkça kullanılacak alanlar içerisinde olabilecek ve çevresel açıdan ciddi sorunlar yaratabilecek demektir.

İlginç bir madde ile sözlerimi bitirmek istiyorum. İldeki kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülen yatırım ve hizmetlerin aksadığının ve bu durumun halkın sağlığı, huzur ve esenliği ile kamu düzeni ve güvenliğini olumsuz etkilediğinin vali veya ilgili bakanlığınca tespit edilmesi durumunda, vali uygun süre vererek hizmet ve yatırımın gerçekleştirilmesini ister. Hizmet ve yatırımın belirlenen sürede gerçekleşmemesi halinde, vali, söz konusu yatırım ve hizmetin ildeki diğer kamu kurum ve kuruluşlarca yerine getirilmesini isteyebileceği gibi Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı aracılığıyla kendisi de bu hizmetleri yerine getirebilir. Safiyane bir şekilde düşünürsek, hizmetlerin aksamaması ve hizmetlerin devamlılık prensibi açısından bizzat valiliklerin ya da yapması gereken kuruluşların bu görevleri üstlerine alıp yerine getirilmesini sağlaması önemlidir. Ama belediyeler hizmetlerini yapamaz hale getirildiğinde, bu hizmetleri kendilerinin üstlenmesi ve hizmetleri merkezileştirmesi hizmette vatandaşa yakınlık ilkesi olan subsidiarite ilkesine aykırılık oluşturacaktır diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

SEZÂİ TEMELLİ:

Özgür, demokratik, eşitlikçi yaşama karşı bu sistemin saldırısı karşısında biz genellikle gerilerken, o kabusla karşılaştığımızda güne dair konuşacak malzemeden yoksun olmanın verdiği sıkıntıyla daha nostaljik bir havayla konuşuyoruz ki, bu özellikle solda çok olan bir şey. Bugün de burada, yanılıyor da olabilirim, tarım iyidir, köylüculük iyidir şeklinde beliren bu nostaljik havayı sezinledim diyebilirim. Hatta arada neden kentte yaşayan bu nüfus %75’e çıktı, ne güzel %50’lerde kalsın gibi sözler de geçti sanırım. Bu herhalde biraz da sistemin saldırısından kaynaklanıyor. Yani sistem üzerimize öyle bir geliyor ki,

doğal olarak, hazırlıksız olmamızdan dolayı, biz de böyle refleksler üretiyoruz.

Bu yasanın arka planında çok hızlı gelişen olaylar olduğunu görüyoruz. Özellikle Mayıs ayında çıkan ve bu yasanın çıkacağına ipuçlarını veren orta vadeli programa bakarsanız, orada ne yapılmak istendiğinin çok ayrıntılı bir şekilde zikredildiğini görüyoruz. Çünkü neoliberal sistem, özellikle yılmaz savunuculuğunun bayağı belirgin şekilde sürdürüldüğü Türkiye gibi ülkelerde ciddi bir sıkışma yaşıyor ve sistemde sıkışma yaşandıkça da bunu nasıl revize ederiz kaygısıyla peş peşe yasalar çıkartıyor. 2B, Afet Yasası, Nisan ayında çıkan teşvik politikaları bunların örnekleridir.

Bu yasa metnini okursak, her ne kadar arkadaşlar yasa metninde birbiriyle çatışan iki şey olan merkezileşme ve piyasalaşmanın bir arada olduğunu söyleseler de, aslında burada çok daha belirgin olarak gördüğümüz şey, iktisatçı terimiyle, Taylorist bir şey vardır. Yani, artık işgücü ve yapılan iş konsantrasyonunu daha belirginleştirmeye çalışan bir model var. İkinci olarak, kamucu ve piyasacı dil zaten birbiriyle hiçbir zaman çelişmedi. Neoliberal paradigma yeni bir form katmıştır. Bu düzenleme ise o formun bir devamıdır. Dolayısıyla burada çelişik bir gelişimden bahsedemeyiz. Özellikle sermaye birikim rejiminin 2008'den beri içinde bulunduğu gerilimli dönemde, yeni bir düzenleme dalgasıyla karşı karşıyayız. Bu sadece biz de değil, dünyanın birçok yerinde görülen bir gelişme.

Bu düzenleme dalgasında özellikle ortaya çıkan şey, birikim rejimi üzerinde sermayenin, inşaat sektörünün filan ötesinde bakılması gereken yer, buradaki potansiyel artı değerlerin açığa çıkartılma biçimleridir. Sistem, potansiyel artı değerler, artık sınıra yaklaştığı için, finans kapitalin çok zorlandığı bir noktadan bahsediyorum, daha saldırgan bir yöntemle hareket ediyor. O yüzden, Afet Yasası, elimizdeki bu Büyükşehir Belediyesi Yasası gibi yasalar daha hızlı hareket etme ihtiyacının sonucu. Özellikle 2013 krizi beklentisi de bu hareketi hızlandırmakta.

Bu düzenlemeler yapılırken birkaç şeyi bir arada okumak gerekmektedir. Toplumsal ilişkilerin içine gömülü olan bu artı değer meselesini, yani iktisadi ilişkileri toplumsal ilişkilerden, politik ilişkilerden ayırt ederek okumak, bizi ciddi anlamda, önemli bir tuzağın içine düşürür diye düşünüyorum. Bu toplumsal politik ilişkileri bütünlüklü okumakta fayda olduğu kanısındayım. Dolayısıyla, bu Büyükşehir yasasında değişiklik öngören bu yasanın karşımıza getirdiği harita, tam anlamıyla ekonomik-politik bir fotoğraftır. Yeni Büyükşehir illeri iki aksta hareket eder: Kürdistan Bölgesine yönelik düzenleme ile Kermalistan Bölgesine yönelik düzenlemedir.

Teşvik politikasının haritalandırılmasında da altıncı bölge gene Kürdistan'dır. Dolayısıyla, Kürdistan Bölgesi'ne yönelik özel bir çaba vardır, çünkü Demokratik Toplum Kongresi'nin karar metnine dönüştürdüğü özerklik metni önemlidir ve o bölgenin pratiğinde çok önemli gelişmeler yaşanmaktadır ve bölgesel kalkınma hamlesini getirmiştir. İkincisi ise, İstanbul ve Kocaeli'ne yönelik düzenlemede de stratejik kalkınma - stratejik yatırım politikaları söz konusudur. Yasada da bu yatırımların düzenlenmesi, yatırımları izleme meselesi o stratejik teşviklerle çok alakalıdır, iç içe geçmiştir. Dolayısıyla, bu anlamda ekonomi politikasına baktığımızda sermaye birikim rejimi şimdi daha derinlerde olan artı değeri açığa çıkartmak için daha saldırgan bir yöntem izleyecektir ve bu yöneme bağlı olarak da politik düzenlemeyi de göz önüne alacaktır. Bu özellikle Kürt Bölgelerine yönelik bir hamle ile gelmektedir.

Tekrar belirtmek gerekirse, bu düzenleme paradigmayla asla çalışmamaktadır, çünkü ulus-altı yapılar düzenli bir şekilde ulus-üstü yapılarla koordine edilmektedir.

Toprağın değişim değeri ranta açılıyor sözünü çok riskli buldum. Yani toprağın değişim değeri önce mübadele değeri olmadan ranta açılmaz. Mübadele değerleri arasındaki diferansiyel farklar bizi ranta götürür. Dolayısıyla toprağın bir mübadele değeri var. Saf bir “köylüçülük”, saf bir “organik tarım” söz konusu olamaz diye düşünüyorum.

Bir diğer önemli husus, inşaat sektörü Türkiye’de çok hızlı büyüdü ama Türkiye’nin büyümesindeki nispi payı o denli artmadı. Bu bizim kafamızı karıştırmamalı. 2005–2007 aralığı için, belki imalat sektörü içinde değerlendirirseniz, kaldı ki inşaat sektörü imalat sektörü içinde değerlendirilmez, o zaman bir ivme yaratmıştı. Ama bugün inşaat sektöründeki hızlı büyümenin nedeni finans sektörüne bir rant izdüşümü sağlamaktır. Dolayısıyla finans kapitalin büyüme hikâyesi bugün giderek daha fazla borçlandırma esasına dayanmaktadır. Bu borçluluğun referans değeri açısından rantın önemi vardır. Dolayısıyla bu ikisi arasındaki ilişkiyi görmemek bizi bir yanılgıya uğratabilir.

PELİN PINAR ÖZDEN:

Muğla için olan sorun aslında Van için de söz konusu. Van’da da çok geniş bir hizmet alanı var ve altyapı da aslında bütün bu alanı yönetmeye şu an için hiç uygun değil. Burada il kilometreleri ile merkez kilometrelerinin yüzdelerini aldım, merkezlerin ne kadar alana hizmet verdiği dikkat çekmek için. Bu konuların büyük bir kısmından söz edildi. Bu nedenle ben daha çok köylerin mahalleye dönüşmesi meselesine odaklanmak istedim.

Görüldüğü gibi yapılanma bu. Bunu tekrar etmeyeceğim; zaten üzerinde durduk. Bir kısmı doğrudan büyükşehir belediyesi oluyor, bir kısmı da belediye sınırlarıyla il sınırları çakıştırılıyor. Bununla birlikte neler geliyor diye bakmaya çalışacağız. En önemlisi büyük kentlerdeki toplumsal, siyasal ve sosyal dengelerin değişmesi. Yani yeni maddelerle birlikte kentlerin yapısını değiştiren bir takım düzenlemeler geliyor ve bu düzen, bu değişim hem toplumun içinde hem de bölgesel anlamda çok ciddi eşitsizliklere yol açacak gibi görünüyor. Konuşmalarda da aslında bunlara tek tek değinildi, ama kırsal karakterli yerlerde çok radikal bir kimlik değişimi meydana getirecek ve hizmet sunumunda etkinliğin azalması da buna dahil. Bir bütünleşememe sorunu da bütün bunlarla birlikte karşımıza gelecek gibi görünüyor. Bir diğer önemli konu olarak, yasa kırsal alanların planlama yetkilerinde önemli değişiklikler getiriyor. Öncelikle kırsal alanların yönetiminde o en yerel, en dipten yönetime katılan ve süreci yöneten aktörler olan muhtarlar, ihtiyar heyetleri, kaymakamlar gibi kurumlar devre dışı bırakılıyor. Dolayısıyla bu anlamda yerelin hizmet alanında ve karar sürecinde daralmasından söz edebiliriz. Belediyelerinden kente yönelik kurumlar olduğu çok vurgulandığı için bunu da söylemek lazım; belediye yönetimleri kırsal alanları bugüne kadar iyi tanımadı, tanımıyor. Dolayısıyla kırsal alanların ihtiyaçlarının neler olduğunu ve nasıl yönetilebileceğini de aslında çok iyi bilmiyor. Bu konuda yeterli deneyime sahip değiller. Bu aslında Cumhuriyet döneminden beri karşımızda olan bir problem; köy yönetimlerine baktığımızda zaten belediyelerden çok daha eskiye dayanan bir geçmişi olduğunu görüyoruz. Gerçekten de köy yönetimi, toplumsal ihtiyaçlarla, tabandan gelen ihtiyaçla kurulmuş bir yönetim sistemi. Belediyeler öyle değil; dolayısıyla belediyelerin köy yönetimi konusunda bu anlamda bir deneyimi yok. Bu yüzden de köy alanlarını, kırsal alanları nasıl yöneteceğini çok da iyi bilmiyor. Üstelik kaynakları bu alanlara etkin bir şekilde hizmet vermeye ne kadar yetecek onu da bilmiyoruz. Mevcut altyapıları düşünüldüğünde, gerek personel anlamında, gerek mali kaynaklar anlamında sıkıntıları olacağını da rahatça söyleyebiliriz. Kırsal alanların mahalleye dönüşmesiyle birlikte orada artık yeni bir

mevzuat devreye giriyor. Bu noktadan baktığımızda İmar Mevzuatının, İmar Kanunu'nun da aslında kentsel alanlara yönelik düzenlemeleri içeren bir bakış açısı olduğunun altını çizmek gerekir. Dolayısıyla kırsal alanların bundan sonraki yapılanma sürecinde artık kentsel kurallar geçerli olacak, bu anlamda belediyelerin geleneksel anlamı ve tanımında da bir değişiklik ortaya çıkacak ve bir içerik değişikliğine gidilecek gibi görünüyor. Yasa maddelerine baktığımızda bütün bu kırsal alanların kentsel rant alanlarına döndüğünü çok rahatlıkla görme şansımız var. Örneğin özel proje alanlarından bahsediliyor. Bunların hepsi aslında -önümüzde de örnekleri var- çok ciddi bir kentsel rant kapısının aralandığını bize gösteriyor. Belki bazı yerleşmeler için ya da kentlerin çok yakın köyleri için bu geçerli olmayabilir ama kırsal alanların büyük bir bölümünde, köylerde hala köy türü üretimi yapılıyor. Yani üretim biçimi geleneksel üretim biçimi ve bu ilişkilerden, bu üretim biçiminden uzaklaşacak. Muhtemelen kentsel üretim biçimine de adapte olamayacak bir köylü nüfusu karşımıza çıkıyor. Dolayısıyla önümüzdeki süreçte çok ciddi bir yoksullaşma süreci de, yeni bir yoksullaşma türü de karşımıza çıkacak gibi görünüyor.

Az önce Sevim Hoca'nın değindiği bu "tip proje" meselesi çok tehlikeli. Tip projeyi belki daha çok okullarda ya da sağlık birimlerinde duymuşsunuzdur. Tip proje yönetmeliği var; bununla birlikte köy mimarisi içinde de tip projeler yapılması ve bu tip projelerin nasıl olacağı düzenlenmiştir. O standart okul projelerini ya da hastane projelerini gözünüzün önüne getirin. Bunlar o yöreyle, o yerle hiçbir ilişkisi olmayan standart projelerdir. Kırsal alanlarda daha önce il özel idarelerinin yaptığı örnekleri slaytlarla göstermeye çalıştım. Mesela bu bir Ankara görüntüsü. Geleneksel evlere bakın. Arkasından gelen o tip proje, ortada gördüğünüz proje veya geleneksel Trabzon yapılarına bakın. Bunlardan yola çıkarak ortaya çıkan tip projeye bakın; Kahramanmaraş belki de en kötüsü... Bu tip projeler ile kırsal alanların dönüştürüldüğünü göreceksiniz. Yani bunu anlamak için mimar olmaya da gerek yok. Burada sunulan proje tipleri köy evleri değil. O geleneksel üretim biçimiyle ortaya çıkmış yerler değil. Konuyla ilgili bir paragraf aldım slayta. Diyor ki, "*geleneksel toplumların ürettiği geleneksel ürünlerin niteliklerinden söz ederken bu ürünlerin üretim süreçlerinin gelenekselliği de önem taşır. Geleneksel ürün, ürün kadar üretim sürecinin de gelenekselliği sonucunda elde edilebilir*". Dolayısıyla çeşitli kamu kurumlarının tip proje adı altında geleneksel ürüne yakın ya da onunla uyumlu proje üretmesi biraz zor görünüyor bu anlayış içinde. Kısacası, bu kanunla köy mimarisini çok derinden etkileyecek bir proje tipi karşımıza geliyor. Bunun ötesinde 80'lerden beri yeni bir imar affi karşımıza çıkmıyordu. Ancak 2000 sonrası dönemde çeşitli kanunlarla ufak ufak yeni imar afflarını görmeye başladık. Şimdi bu kanunla kırsal alanlardaki yapılara çok ciddi imar affının önünü açan bir düzenleme de geliyor. Mahalleye dönüşen bütün köylerde daha önceden bulunan bakkal, manav, berber, pansiyonlar -turizm tesisleri olarak belki genelleyebiliriz bunu- bütün bu tip yerleşmeler işletme ruhsatı almış sayılıyor, üstelik bunlar kanun yayınlandığı tarihe kadar bitirilmiş ise ruhsatlandırılmış sayılıyor. Dolayısıyla daha önceden yıkım kararı olan yapılar bile bu yasa düzenlemesi çerçevesinde affedilmiş sayılacak ve kırsal alanda müthiş bir talanın önü açılacak. Biz 1980'lerin sonuna dek 17 tane imar affi gördük şimdi 2000 sonrası dönemde de saymaya başlayalım, bakalım kaç tane olacak. Eşitsizlikler, az önce bahsettiğim gibi aynı il içinde birbirine komşu alanlarda farklı yasal düzenlemeleri geçerli kılıyor. Birbirine komşu yerlerde -mesela şurada Çanakkale ile Balıkesir örneğini koydum slayta- eşitsiz uygulamalar ortaya çıkıyor. Geçmişte mahalleye dönüşen köylerde mesela bu uygulanmıyor; bu köylere komşu ve bu yasaya kadar orman köyü olan yerlerde

bütün yapılar ruhsatlı sayılıyor. Yan yana yerler bunlar ama aynı alan içinde birbirinden farklı kurallar uygulanıyor. Bu da son derece eşitsizlik yaratan bir durum ve tabii doğal kaynakların ve kültürel mirasın risk altına girmesi de önümüzdeki önemli tehlikelerden biri olarak karşımızda. Tarım alanları, mera alanları, orman alanları, ekolojik hassasiyeti bulunan alanlar, bunların hepsi bu yasal düzenlemeyle birlikte tehlike altına girecekler. Biraz önce 2B'lerden bahsedildi. 2A ve 2B diyebiliriz aslında ikisi de aynı şekilde. Mahalleye dönüşen orman alanları geçmişte de örneğini gördüğümüz şekilde büyük bir talana konu edilecek. Özellikle üst gelir gruplarına tahsis edilecek alanlar haline gelecek ve çok büyük bir tehlike bu anlamda bizi bekliyor. Kırsal alana büyükşehir belediyelerinin hizmet vermesi konusunda bazı görüşler var ama onlar aslında tartışıldı; şimdi o konuya tekrar girmek istemiyorum. Kimileri diyor ki, hizmet verebilirler; kaynakları, alt yapıları müsaittir. Bazıları diyor ki, veremezler; çünkü kente ilişkin kurumlardır. Diğerleri de diyor ki, sınırları genişletmek yerine bu sınırlar içerisinde yetkiler artırılabilir; bunları zaten tartıştık. Kırsal alanlara kentsel vergiler geliyor. 5 yıl için vergiler öteleniyor, yasada belirtiliyor ama 5 yıl sonra da köylünün durumunun ne olacağını az önce tartıştık; yani kentsel alanın nimetlerinden faydalanıp, nemalanarak durumu iyiye gidecek bir köylü profili de yok karşımızda aslına bakarsanız. Dolayısıyla 5 yıl sonra olsa bile -hani Sevim Hoca daha da kötümser davrandı, "5 yıla kalmaz" dedi ama aslında köylü kentsel vergilerle daha da yoksullaşmış vaziyette bu kentsel vergilerle karşı karşıya kalacak.

SALONDAN:

Özellikle emlak vergisi.

PELİN PINAR ÖZDEN:

Tabii emlak vergisi... Hatta orman köylüleri için kereste alımları gibi bir sürü sorun var bu işin içinde. Eşitsiz davranışlar karşımıza çıkacak. Çok genel olarak belki şu maddeleri söyleyebiliriz. Öncelikle kentsel saçaklanma süreci hızla devam edecek, artacak, kırsal alanları yutacak; kentleri daha da fazla yutacak. Hizmet alanındaki genişlemenin aksamlara neden olacağını biliyoruz. Doğal kültürel değerler daha da fazla tehdit altında olacak önümüzdeki günlerde. Kırsal alanlar geleneksel karakterlerini, kimliklerini, özgün yapılarını tamamen kaybedecekler. İmar affı emsal teşkil edecek; bundan sonraki yerleşmeler için de bunun önünün açıldığını göreceğiz. Eşitlik adı altında belki başka yerler de aynı haklardan faydalanmak isteyecekler. Bu anlamda, hem kentsel hem de toplumsal eşitsizliklerin artacağını söyleyebiliriz. Tarım toprakları doğrudan dönüşüme konu olacak. Üst gelir gruplarına, lüks villalara, konutlara ya da yabancıların kullanımına tahsis edilecek gibi görünüyor. İlaveten bölgesel eşitsizliklerin önündeki en önemli araçlardan biri olan kırsal kalkınma bir kez daha geri plana atılmış olacak ki, 1980 sonrası dönemde neredeyse hiç üzerinden hiç durulmayan bir konu kırsal kalkınma. Hatta inşaat sektörünün de bu kadar şişmesindeki sebeplerden biri belki bu. Yani sadece inşaat sektörüyle büyüyebiliyor bu ülke, tarımla büyüyemiyor ki ya da başka bir şeyle. Baktığımızda teknoloji bakımından yarışmıyor dünyayla. Belki de bu yüzden inşaat sektörü biraz önde ve stratejik raporlar, planlar her ne kadar kırsal kalkınma dese de kırsal kalkınma sayfasının bir kez daha kapatıldığını göreceğiz.

TAYFUN KAHRAMAN (DOKTORA ÖĞRENCİSİ)

Çoğu şeyden bahsedildi. Ben de genel olarak bahsedilmeyen, değinilmeyen noktalara değineceğim. Bir şehir plancısı perspektifiyle bakmaya çalışacağım. Şunu söylemek lazım: 2004'te son kabul edilen 5216 ile birlikte bizdeki metropolitan alan tanımı yapan tek tanım büyükşehir belediyesi. Büyükşehir Belediyeleri ve onların sınırları esasında bizde metropolitan tanımını yapıyordu. Biz de artık 2004 yılındaki 5216 ile birlikte bir pergell koyduk ve o pergelle birlikte sınırlar çizerek bu pergelin içinde kalan alanlara, onların hiçbir şekilde ekonomik, sosyal, kültürel ve kentsel hizmet üretme kapasitelerine bakmadan, metropolitan alanlar dedik. Bugün geldiğimiz noktadaysa o pergeli daha da genişletiyoruz ve il sınırlarına çakıştırıyoruz. Türkiye topraklarının yaklaşık yüz ölçümü olarak üçte birine, nüfus olarak da yaklaşık üçte ikisine tekabül eden bir alanı tamamen metropolitan alan ilan ediyoruz. Bunların içinde daha önce bahsettiğimiz gibi kırsal alan da var kentsel alan da var, kesinlikle metropolitan alan olamayacak alanlar da var. Harran'daki kırsal üretim yapılan alan da bunun içinde kalacak; İzmir'in tarımsal faaliyet yapılan alanı da bunun içinde kalacak. İstanbul'daki deneyim bize özellikle belde belediyeleri kapandıktan sonra şunu gösterdi: İstanbul'da dahi, ki Türkiye'nin en büyük teşkilatlı ve bütçe anlamında da en büyük belediyesinden bahsediyoruz. Artık neredeyse metropolitan sınırları il sınırları ile çakışmış bir kentten bahsediyoruz. Bu kentteki sorunlara baktığımızda özellikle kırsal alandaki yoksullaşmaya, kentsel bölge ilanı ile birlikte yoksullaşmaya baktığımızda, oradaki az önce bahsedilen kentsel masrafların ve vergi yüklerinin bu insanların üstüne bindirilmesiyle oluşan gelir adaletsizliğine baktığımızda gerçekten de ortada çok büyük bir sorunun oluşacağını ve kırsal alanda büyük bir yoksullaşmaya doğru gideceğimizi görüyoruz. Enteresan bir istatistik var notlarımda, 2000 yılında Türkiye'deki belediye sayısı 3228, 2000 yılından bu güne kadar özellikle bu kanunla birlikte 1384'e düşüyor. Bu da Türkiye'deki yerel yönetimlerin %60'ının tamamen ortadan kalkması anlamına geliyor ki, bu yerel yönetim açısından çok önemli bir şey, esasında merkezileşmeyi bir anlamda gündeme getiriyoruz. BDK'nın içinde baktığımızda pek çok organla birlikte kurulan özellikle Yatırım İzleme ve Koordinasyon merkezleri seçimle birlikte göreve gelen il özel idareleri ile birlikte görev yapan il genel meclislerinin yerini alan merkez tarafından atanan bürokratik bir yapıdan bahsediyoruz, ki bu da tamamen bizim yerelleşme söylemi yanında esasında kentsel bölge içerisinde ne kadar merkezileştirdiğimizi ve bürokratik özellikle yatırımlar ve buradaki alınacak bütçenin koordinasyonu anlamında ne kadar merkezi bir hal aldığını görüyoruz. Bence bu konunun temeli de ona dayanıyor. Şu anda iktidar, bir merkezden kolayca yönetilen bir yerel sistem arzusuyla birlikte bunu ortaya çıkarıyor. Çünkü baktığımızda Türkiye tablosunun neredeyse nüfusun üçte ikisini hatta dörtte biri haricindeki tüm nüfusa etki eden bir alana 29 belediye başkanını toplayarak çok rahatlıkla koordine edebileceğimiz bir sistem gerekiyor ki bu gerçekten de büyük bir merkezileşmeyi tanımlıyor diye düşünüyorum. Bunun yanında, il sınırlarının genişletilmesi demek özellikle Kocaeli örneğinde bakarsak, Kocaeli'nde birçok kırsal alan şu anda hala hizmet alması problemlili haldedir. İstanbul büyükşehir belediyesi de ilk bir yılda sıkıntı yaşadı ama Kocaeli belediyesi hala sıkıntı yaşıyor. Yani şunu düşünün 5216 ya göre mezarlıklar müdürlüğünün yapması gereken işlem, gömü yapmak ve tüm bu il sınırları içerisinde gömü işlemlerinden büyükşehir belediyesi sorumlu olacak. Peki, bu hizmeti oraya nasıl götüreceğiz? Urfa'da 100 km ötedeki köye bu hizmet nasıl götürülecek? Yani il sınırlarının genişletilmesi demek bir taraftan da buradaki hizmetinde yaygınlaşması, hizmetin de

genişletilmesi yani bu alanların birden bire metropolitan alan haline gelmesi sonucunu ne yazık ki doğurmayacak ve hizmetlerde çok önemli sıkıntılar yaşayacağız. Yani köy ve beldelelerin mahalleye dönüştürülmesi bir tarafıyla belde belediyelerinin kapatılması İstanbul'da meslek alanımdan baktığımda şunu söyleyebilirim: olumlu sonuçları oldu. Nasıl olumlu sonuçlar oldu? İstanbul'da belde belediyelerinin keyfi bir şekilde gerçekleştirdikleri imar uygulamalarının önüne geçildi. Merkezi bir idare ile birlikte planlamanın da merkezileşmesi ile birlikte bu belde belediyelerinin keyfi uygulamaları sona erdi. Bu gün Yenidoğan'da gördüğümüz, Beylikdüzü'nde gördüğümüz esasında pek çok o yoğun yapılaşmanın eseri bu belde belediyelerinin eseridir. Bunların bir anlamda önüne geçildi. Ama bir taraftan da hizmetler anlamında baktığımızda ise özellikle köy kapatılması ve belde belediyelerinin kapatılması ki bu belde belediyeleri arasında örneğin bizim raporumuzda da var, 123 yıllık belediye olan İzmir'in Ödemiş İlçesi'nin Birgi Beldesi de var ki Birgi'nin 123 yıllık bir yerel yönetim deneyimi var. Bu yerel yönetim deneyimini tamamen yok sayarak bu alanı bir mahalleye dönüştürüyorsunuz tabi bu da anayasanın 127.maddesindeki yerinden yönetim ilkesiyle çelişen sonuçlar ortaya çıkaracak. Yani yeni ilçe ve belediyelerin kurulmasına baktığımızda ise sadece 40 yeni ilçe belediyesinin kurulduğunu ve bunların da mevcut donanımlar üzerine belde belediyeleri donanımları üzerine kurulduğunu görüyoruz. En önemlisi az öncesinde bahsettiğim il özel idarelerinin kapatılması ama köyler anlamında düşündüğümüzde özellikle köy hizmetleri genel müdürlüğü de kapatıldıktan sonra sadece il özel idareleri aracılığıyla hizmet götürülen kırsal alanda tamamen belediyelerin hizmet vermesini bekleyeceğiz ve başıboş bir mahalle örgütlenmesinden bahsediyor olacağız ve burada büyük bir boşluk oluşacak. Ve az önce bahsettiğim Yatırım İzleme ve Koordinasyon Merkezi'nin esas amacı tamamen bunu merkezileşmeye götürmek. Tabii büyükşehirler dışında kalan yaklaşık 500 belde belediyesinin köye dönüştürülmesi özellikle Afyon'dan bir örnek vereyim size 89 tane belde belediyesi var bu gün Afyon Karahisar'da. Bunun 50 tanesi kapanıp köye dönüşecek, yani Afyon Karahisar'da ki yerel yönetimlerin %56 sını kapatmış olacağız. Yani köylerde yapılan yapıların ruhsatsız sayılması az önce Pınar hocamda değindiler bu doğrudan imar affı. 2009/81 neyse bu gün bu kanunla birlikte getirilen de böyle bir imar affı. Çünkü kanun maddesine baktığımızda geçici maddenin 15.fıkrası şöyle diyor: Ulusal adres bilgi sistemine kayıtlı konut entegre tesisi niteliğinde olmayan ve imar planı gerektirmeyen tarım ve hayvancılık amaçlı yapılar ile bu yerlerde oturanların ihtiyaçlarını karşılayacak bakkal, manav, berber, fırın, kahve, lokanta, tanıtım ve teşhir büfeleri ve yerleşim yeri halkı tarafından kurulan işletme ve kooperatifi işletme binası gibi yapılar usulüne göre ruhsatlanmış sayılır diyor.

SEVİM BUDAK:

Tamam işletme ruhsatı, imar ruhsatı değil, dikkat et farklı bir şey söylüyor.

TAYFUN KAHRAMAN:

Yok yapılar usulüne göre ruhsatlandırılmış sayılır diyor.

SEVİM BUDAK:

O yapılar işletmedir, ticari işletmedir.

TAYFUN KAHRAMAN:

Hayır, konut da var içinde.

SEVİM BUDAK:

Arkasından bir şey daha söylüyor. Belki ondan bir şey kapabiliriz. Maddenin devamını da okursan...

TAYFUN KAHRAMAN:

Maddenin devamını alıntılamamışım ama bu madde...

HATİCE KURTULUŞ:

Zaten direnci kırmak için yani herhangi bir şekilde bu değişikliklere yerel bir tepki doğmasını diye ...

TAYFUN KAHRAMAN:

Yani ayrımsız bir şekilde imar affi getiriyor.

SEVİM BUDAK:

Bak burada madde hükmü var. “İşletme ruhsatı almış sayılır” diyor. “Bu işletmelerin bulunduğu bina ve konutlardan bu kanun yayımlandığı tarihe kadar bitirilmiş olanlar çevre ve şehircilik bakanlığı ve belediye ya da üniversiteler tarafından fen ve sanat kuralları ile ilgili mevzuat hükümlerine uygun yapıldığı tespit edilenler ruhsatlanmış sayılır” diyor. Orada dikkat edin işletme ruhsatı ile imar ruhsatı birbirinden ayrı. İşletmeyi çalıştırabilirsin ama o yapı ruhsatı aldığı anlamına gelmez.

TAYFUN KAHRAMAN:

Yok hocam o sadece işletmelere mahsus.

HATİCE KURTULUŞ:

Ama ikisini de koymuş yani

TAYFUN KAHRAMAN:

İkisinde de ruhsatlandırılmış sayılır diyor.

SEVİM BUDAK:

İkisine de koyacak, ama birinde yine üniversitelerden vesaire icazet alması gerekecek. Eğer o yapı işletme ruhsatı almasına rağmen imar mevzuatına aykırı olarak değerlendirilseye yıktırabilir.

TAYFUN KAHRAMAN:

Ama hocam bu dediğiniz gibi işletmeler için geçerli. Şu anda konutlar için de diğer tesisler için de “yapılar usulüne göre ruhsatlandırılmış sayılır” diyor. Sizin bahsettiğiniz sadece işletmeler için geçerli. Orada işletmelerin işletme ruhsatını almaları...

SEVİM BUDAK:

İşletmeler için geçerli, öbür binalar için, binalar ile konutlardan diyor.

TAYFUN KAHRAMAN:

Nerde hocam? Ben onu göremiyorum. Hangi fıkra?

SEVİM BUDAK:

14.fıkra, geçici 1.maddenin 14.fıkrası

MURAT ÖZLER:

Her neyse devam edelim.

SEVİM BUDAK:

Çok önemli ama, imar affı değil o zaman. İşletmelere işletme ruhsatı verilmiş oluyor.

MURAT ÖZLER:

Çok haklısın.

TAYFUN KAHRAMAN:

Sonuçta bir şey de olsa, ruhsat almadan yapılmış, bir mühendislik hizmeti almadan oluşmuş bir yapıdan bahsediyorsunuz. Bu yine de...

SEVİM BUDAK:

Yapı hukuka aykırı ise yıktırabilir.

HATİCE KURTULUŞ:

İmzasına kalmış...

TAYFUN KAHRAMAN:

Tabi, tabi yıktırabilir ama bu aykırı...

SEVİM BUDAK:

Tabii orada numaralar dönecektir bu ayrı mesele ama bu imar affı uyguladığı anlamına gelmez. Bunu dillendirirsek imar affı yaparlar.

TAYFUN KAHRAMAN:

Bu zaten imar affı hocam.

HATİCE KURTULUŞ:

İkisini birden yapıyor. Yani diyor ki “işletme ruhsatı almış sayılır” ayrıca “binalar fen ve sanat kuralları mevzuat hükümlerine uygun yapıldığı tespit edilenler ruhsatlandırılmış sayılır”.

SEVİM BUDAK:

Ama tespit edilenler, orada bir ayrıntı var, şeytan ayrıntılarda gizlidir.

HATİCE KURTULUŞ:

Ama...

SEVİM BUDAK:

Siz onu vurgularsanız, ki eğer imar mevzuatına aykırıysa bu yapı, ama işletme ruhsatı kabul edilmişse, yapıyı yıktırırsın yeni yapı yaptırırsınız, işletme ruhsatı ile işini yapmaya devam eder.

HATİCE KURTULUŞ:

Aslında yasaya aykırı bir yapıdır işletme de olamaz normalde.

SEVİM BUDAK:

Zaten kurgu yanlış. Önce imar ruhsatı almalı, sonra işletme ruhsatı almalı. Yani var olan binaları affetmiş değil.

TAYFUN KAHRAMAN:

İsterseniz ben notlarımı bitireyim. Burada Pınar hocam da bahsetti. Bu özellikle kendi içerisinde de riskler taşıyor. Bir taraftan riskli yapılar için afet riski altındaki alanların dönüştürülmesi hakkındaki 6360 sayılı yasayı çıkarırken, diğer taraftan da bu riskli yapıları ruhsatlandırıyoruz. Burada bir çelişki var. Bunun yanında kanun önünde eşitlik ilkesine aykırı pek çok unsur çıkıyor. Bir tanesi nedir? Daha önce mücavir alan içerisine girmiş olan köylerle şu an girecek olanlar arasında büyük bir dengesizlik oluşuyor. Çünkü onlar 2004'te ruhsat hakkını almadılar, şu anda diğerleri alıyor olacak. Diğer illerde kalan komşu köyler arasında, Pınar hocam Çanakkale ve Balıkesir örneğini verdi, bir eşitsizlik ortaya çıkacak. Tabii beldeler için de bu söz konusu. Kapatılan beldeler mahalleye dönüşecekler. Ama oradaki ruhsatsız yapılar da aynen kalmayacak. Esas korku, bunun emsal teşkil etmesi ve anayasa mahkemesine taşınması durumunda anayasa mahkemesinin bu ruhsatlandırma işlemini tüm bu alanlar için uygulamaya sokması gibi bir risk de ortaya çıkabilir.

HÜLYA KİRMANOĞLU:

Tam seçim öncesindeki olgular.

MURAT ÖZLER:

Bir şey daha söyleyebilir miyim çok atlamadan. Son satırı aslında herkes atladi. Son satırda şöyle diyor: ancak sözünü ettiğimiz normal ruhsat için bu firmanın öngördüğü uygulamaların özel kanun hükümlerine aykırı olması durumunda özel kanun hükümleri geçerlidir diyor. Yani burada yine şartlı bir icazet var. Yani sizin dediğiniz gibi genel bir af çıkmıştır ya da Pınar hocanın dediği gibi genel bir af uygulaması yok. Şart, özel kanun hükümlerine her hâlükârda aykırı olmayacak. Sevim hocanın dediği de doğru fakat eksik, ki böylesi bir genel af yanlış olur.

TAYFUN KAHRAMAN:

Top yekûn bir aften bahsetmiyoruz ama gerçekleştirilme ihtimali çok yüksek bir konudan bahsediyoruz. Özellikle belediyelerin teknik anlamdaki eksiklikleri düşünüldüğünde, bu imar uygulamalarının ne anlama geldiğini biliyoruz. Yani hepimiz Ankara havaalanının yolunu

görmüşsünüzdür. Çok göze batan bir imar uygulaması örneği, ki oradaki o tuğla cepheli giydirilmiş apartmanlar, size köylerin nasıl kimliksizleştirildiğinin örneğini gösterebilir. Burada görev açısından da pek çok husus var, ama benim esas olarak altını çizdiğim bu kanunla birlikte hiç olumsuz bir taraf yok mu? Biz meslek alanından bir tane çıkarabiliriz. Nedir o? Planlamada merkezileşme, ki bizim her zaman yaptığımız bir denetim sisteminin kurgulanması anlamına geliyor, ama yine de bunun da nasıl uygulanacağına ilişkin nüveleri görmek gerekiyor. Bunun dışında kanunun gerçekten de bizlerde bıraktığı intiba, tüm Türkiye’yi metropolitan alan olarak tanımlaması, ki metropolitan alanın kavramı tamamen ortadan kalkmış oluyor.

YUNUS EMRE BAL (YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ)

Birkaç noktaya değinmek istiyorum. Hocalarımız bütçeden, imardan, kentsel dönüşümden bahsettiler. Bu sayede biz yerel yönetimleri daha da zora sokmayacak mıyız? Büyükşehir belediye başkanlarının eline çok fazla güç geçmiş olacak. Son söz yetkisi büyükşehir belediye meclisine ait olacak. Dolayısıyla insanlar kendileri seçerek bir monark mı başa getirmiş olacaklar? Bir diğer husus, 2010 TÜİK verilerine göre Muğla’nın il merkezi nüfusu 350 bin, Trabzon’un 415 bin, bunlar büyükşehir belediyesi olacaklar. Büyükşehir belediyesi olmayan Sivas 433 bin, Ordu 404 bin, Elazığ 400 bin. Burada bakıyoruz, bunlar Muğla’dan büyük, Trabzon’dan da Sivas büyük, burada da bir düzenlemeye gerek olmaz mı? 5216 sayılı kanuna göre, diğer husus bölgesel devlete geçiş konusunda Van ve Şanlıurfa’nın büyükşehir belediyesi olarak Diyarbakır’a dahil edilmesi bu konuda bir adım atılmış olabilir mi ya da böyle bir düşünce var mıdır?

ADALET ALADA:

Bu soru büyükşehirlerin kriterlerine ilişkin bir soru. Dolayısıyla merkezin nüfusu çok etkili olmuyor. Toplam nüfusa bakılıyor. Sivas burada en dezavantajlı durumda, merkezi yoğun ama şehrin toplam nüfusu dar. Bu çerçevede kriterlerin ne kadar hayati olarak nüfusa dayalı olduğu sorgulanabilir bir sorun, ama dediğim gibi büyükşehirler oluşturulurken, kanun çıkarılırken; nüfus, mekan, hizmet etkinliği konusunda bir değerlendirme, bir öncelik kabul edilmemiş, çalışılmamış, etüt yapılmamış. Dolayısıyla biraz politik biraz bölge dengelerini kollayıcı bir çerçeve. İkinci soru, Kürt bölgesine ilişkin büyükşehirlerin yapılanmaları bölgeye gitmiyor mu? Biz bütün bu yapılanmayı Avrupa’nın mekan politikalarından alıyoruz. Avrupa’nın da Kürtlerle ilgili bir sorunu yok. Önemli olan mekansal olarak bölgelerin bir “sürdürülebilirliği”, kendi mantalitesi içinde, sağlayıcı bir yayılma göstermesi, dolayısıyla bölgede üçüncü, dördüncü, beşinci bir şehrin olması. Bir bölge yönetimine gitmiyor. Sorduğunuz bir başka soru, bu kadar yetkilendirilmiş büyükşehir belediye başkanları bir monarka mı dönüşüyor? Bence monarkın o feodal dönemdeki karşılığında öte, zaten arkadaşlarımız söylediler, duvarlar örülüyor. O duvarları ortaçağ kentlerinin kaleleri, surları gibi de okunabilecek bir iktidar merkezine dönüşebilir. Öyle de okunabilir. Ama şu farkı var, eskiden kır, kenti artık ürünle besliyordu ve şehre can veren kırdı. Bugün sadece artık ürünü de aşan bir biçimde bütün varlığıyla şehri dönüştürüyor ya da ona zemin oluşturuyor. Bu en azından bu yasa çerçevesinde artık üretiminden de bağımsız.

ÖMÜR AYDIN

Ben birkaç bir şey söylemek istiyorum bazı detaylarla ilgili. Birincisi Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartından bahsedildi. Biz bu şartı belli çekincelerle imzalamış bir ülkeyiz. CHP Büyükşehir yasasını Anayasa mahkemesine götürüyor. Anayasa Mahkemesi, Anayasanın 90. Maddesinin 2. Bendine dayanarak yasanın özerklik şartıyla uyuşmadığını, çeliştiğini ortaya koyan bir yoruma gidebilir mi? Buna cevap verebilmek için Anayasa Mahkemesinin o içtihadının seyrine bakmak gerekir. 2004 yılında böyle bir çatışma kuralı kondu Anayasaya ve dendi ki Temel Hak ve Özgürlüklerle ilgili bir milletlerarası anlaşmayla bizim bir yasamız çatışırsa geçerli olan milletlerarası anlaşmadır. Şimdi öncelikle Yerel Yönetimler Özerklik Şartı tamamıyla temel haklarla ilgili bir şart değil ama temsil ve seçim vb. noktalarla bağdaştırabileceğimiz birçok maddesi var, ama bizim Anayasa mahkememiz şöyle bir tarza sahip, milletlerarası anlaşmaları, özellikle temel haklarla ilgili olanları, sadece kısıtlayıcı bir hüküm verirken destek norm olarak kullanıyor. Örneğin parti kapatma davalarında bunu sıkça yaptı. Yani ne zaman yasaklayıcı bir durum varsa o noktada uluslar arası sözleşmelere atıf yapıyor. Yani bu çatışma kuralı pek de hakkı genişletici bir yöntemle yorumlanmadı. Dolayısıyla bu anlamda şunu ortaya koymak lazım; bu yasa sözleşmeyle çelişiyor, o yüzden iptal edilir yorumu çok anlamlı durmuyor. Ayrıca neden biz sürekli özerklik şartına bir gönderme yapma ihtiyacı hissediyoruz? Bizim Anayasamızda da pekala yaslanabilecek bazı maddeler var. Mesela diyor ki yerel yönetimlerle ilgili Anayasa'nın ilgili maddesi, mahalli idarelerin görevleri, yetkileri, merkezi idareyle olan ilişkileri tırnak içinde söylüyorum "yerinden yönetim" ilkesiyle uygun bir şekilde yasayla düzenlenir. Şimdi buradaki yerinden yönetim ilkesine uygunluk aslında sözleşmedeki subsidiarite ilkesine bir göndermedir, daha doğrusu, onun Anayasa'daki karşılığıdır. Dolayısıyla bu ilkeye dayanarak Anayasa Mahkemesi bir karar verebilir ama bu tamamen bir bakış açısıdır. Yani burada yorumlayanların, Sezai Hoca da çok net özetledi yasayı, siyasi tercihi belirleyici olacaktır. Yani mesele biraz da bu tercihi kabul etmek ya da etmemek. Anayasa mahkemesi yargıçları da bu noktadan bakacaklardır. Yeni liberal politikalara ilişkin bütün bu söylemleri bizim Anayasamızda engelleyen herhangi bir hüküm yok, ama bazı demokratik değerlere dayanarak iptal kararı pekala çıkabilir. Örneğin Anayasa, İl, belediye ve köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarının karşılanması için mahalli idareler kurulacağını söylüyor. Dolayısıyla ortada bir mahalli müşterek ihtiyaç varsa bu ihtiyacı karşılamak için Anayasanın öngördüğü üç kademe var: il kademesi, belediye kademesi ve köy kademesi. Dolayısıyla bir yasa değişikliğiyle Anayasadaki bu kademeleri nasıl ortadan kaldırmamız. Yani sadece basit bir yasal düzenlemeyle il özel idarelerini ortadan kaldırmak ya da köyü ortadan kaldırmak mümkün değildir. Çünkü Anayasa mahalli müşterek ihtiyaçların karşılanmasını üç ölçekte düzenlemiş zaten. Dolayısıyla bir yasa, bu ölçeklerin ikisini ortadan kaldırıyor belli yerlerde. İkinci olarak, il kanunla kurulan bir şeydir. Orada artık başka bir işlem yapmaya gerek yoktur. İl özel idaresi otomatikman kurulmuştur. Dolayısıyla il özel idaresinin varlığına son verirken il dediğimiz o mülki idare birimini de kapatmak gerekir. Bunu kapatmaksızın nasıl olur da il özel idaresinin varlığına bir yasayla son verilebilir. Dolayısıyla bu noktalardan belki Anayasa Mahkemesi bir iptale gidebilir.

BİLAL ŞİNİK

Ben bir iki cümle söyleyebilir miyim hocam? Bunun hepsi tamamlayıcı oldu. Yani, Anayasa Mahkemesi 2004 ve 2005'teki tüm yasalarda az önce dediğiniz "özel yönetim

biçimi kurulabilir”e dayanak göstererek iptal istemini reddetti. Bir de orada bahsetmediğim şeydi. Anayasa Mahkemesinin yorumu yeni. Şu an mevcut yasaları çıkaran parti de 2003 yılında bu yasaları çıkarırken tüm kanunların gerekçelerinde en başta Yerel Özerklik Şartı’nda, özerklik şartı, özerklik dedi ama şimdi öyle bir şey yok. 2004-2005-2006’ya bakıyoruz her irade şu Anayasa Mahkemesinininki gibi genişletici kullanacaksa, işime yarıyorsa kullanayım, işime yaramıyorsa kullanmayım şeklinde tavır aldı.

MURAT ÖZLER

Konuyu uzatmamak ve fazla da sıkmamak için özet olsun diye söylemedim ve belirtmedim ama hoca Anayasacı olduğu için bunu söylemeye ihtiyaç duydu. Hakikaten dediği gibi bütün Anayasa Mahkemesinin üstün kararlarında milletlerarası anlaşmaları ölçü normu olarak değil, destek normu olarak kullanıyor. Bir kere bunu belirtmek lazım, saptamak lazım. Yani ölçü ulusal mevzuatın en üzerindeki Anayasa normları. Durum bundan hasıl olunca, Avrupa Birliği Özerklik Şartı’nın Anayasa Mahkemesinin denetiminde var olan ölçü norm gibi bir sorunu yok. Bir kere bunu saptamak lazım ve dediğim gibi çok isabetli. Mevcut Anayasadaki genel düzenlemeler neyse yerinden yönetim ilkesi bu çerçevede bir denetim yapacak. Bunda bir tereddüt yok. Bunun da neticesi ne çıkar? Anayasaya çok açıkça bir aykırılık da tartışılır. Mutlak anlamda şöyle bir şey çıkacak demek de mümkün değil. Bir başka altı çizilmesi gereken husus, Anayasa da bu “yerinden yönetimlerin söz edilen il özel idaresi, oradaki il, belediye ve köy halkının” diyor, yani mekana vurgu yapıyor. Yoksa orada herhangi bir örgütü Anayasaya empoze etmiyor. Başka bir bilgi, ili kaldırabilmek için örgütlenmeye dair mutlak anlamda Anayasada değişiklik yapmamız lazım. Çünkü il düzenlemesi, Anayasal koruma altındadır, ilçe ve bucak gibi değildir. İlçe ve bucağı bir yasal düzenlemeyle zaten ortadan kaldırabilirsin. Siz dediniz ki zaten bucakların da hiçbir işlevi kalmadı. Yani yıllardır bucak müdürü de atanmıyor. Dolayısıyla bunları doğru tespit etmekte yarar var. Çünkü birçok husus ayrıntılarda gizli. Teşekkür ederim.

EYÜP ÇAKAR (YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ)

Kanun, tasarı halinde komisyonlarda alelacele görüşüldü noktası burada hakikaten tartışılmalıdır. Çünkü Ekim ayı içerisinde bir de şu konu vardı. Yerel seçimlerin bir yıl erkene alınması gündemdeydi, tasarımı seçimlerden önce kanunlaştırma çabası vardı. Tartıştığımız bu kanun değişikliği bir bakıma seçim kanunuyla bağlantılı. Çünkü seçim bölgelerini değiştiren bir özelliği var. Bu büyükşehirlerin oy hesaplamaları, sınırların genişletilmesi ve bütünşehir haline gelmesi, oradaki belediyelerin, kazanılacak belediye sayısı ve yapısını da değiştirecektir. Bu açıdan seçim kanunu özelliği de taşıyan bir düzenleme.

ADALET ALADA:

Teşekkür ederiz. Başka var mı arkadaşlar?

SALONDAN:

Sevim hoca çiftçilik sertifikasından bahsetti. Yani şimdi derebeyi-köylü ilişkisine mi gidiliyor? Yani sertifika olmadan mesela köylü kendi toprağında mülkiyetinde bulunan toprağında işçilemiş mi olacak? Bunun yasayla nasıl bir ilişkisi var?

SEVİM BUDAK

Teşvik alabilmeniz için çiftçilik sertifikanız olması gerekiyor. Ya köylü o çiftçilik serti-

fıkası almak için gerekli koşulları sağlayacak, yani kayda girecek, tarlasını belli ölçülerle sınırlamak zorunda kalacak, devletin koymuş olduğu kurallar çerçevesinde belli ürünleri ekecek. O teşvikten yararlanabilmesi için, o parayı alabilmesi için çiftçi statüsüne dönüşmesi lazım. Ama bunun alelade bir köylünün yapması zor. Onun için üniversite mezunu insanlar bu alanlara yeni bir potansiyel, bir artı değer olarak giriyorlar.

SALONDAN

Yanında işçi çalıştıracak

SEVİM BUDAK

Çünkü işi bilen onlar.

SALONDAN:

O da işçileşmeye neden olacak.

SEVİM BUDAK

Köylü toprağında işçileşiyor.

SEZAİ TEMELLİ

Ben bir şey söyleyebilir miyim? Bir kere köylülere karşı değilim. Başıma iş açmasını diye söyleyeyim. Şimdi bir soru var, bu soru önemli. Türkiye’de ekilebilir arazinin ne kadarı küçük çiftçide ya da yoksul köylü de?

SEVİM BUDAK

O oran değişir.

SEZAİ TEMELLİ

Yani bu oranı bilmeden burada bir köylü genellemesi boşluğa düşebilir.

SEVİM BUDAK

Ege bölgesinde farklı, Doğu Anadolu’da farklı.

SEZAİ TEMELLİ

Bu oran bilinmeli.

P. PINAR ÖZDEN

Tek mesele toprağın ne kadarını kim işliyor değil. Onun ötesinde bir de toplumsal ilişkiler meselesi var. Sadece o şekilde bakmamız gerektiğini düşünüyorum.

SEZAİ TEMELLİ

Vergi almakla yoksullukla mücadele programı düşünülürken karşı karşıya olduğumuz durum küçük çiftçi özelinde bir durum değil

ADALET ALADA

Başka arkadaşlar. Var mı?

SALONDAN

Köylü, köyde yaşayana mı denir? Yoksa başka...

ADALET ALADA

Arkadaşlar bu bir forum olduğu için bir sonuç çıkarmak durumunda değiliz. Var mı başka katkı vermek isteyen?

TUBA (YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ)

Ben bu açıklamayı pek anlayamadım. 127. madde ile ilgili, bir örgütlenme olarak Anayasanın mekânsal olarak...

MURAT ÖZLER:

Ben yanlış algılıyorsam, burada Anayasacı arkadaşlarım da var düzletsinler. 127. maddeye bakın. Mahalli idareler il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayan, yani o idari birimlerde veya geleneksel birimlerde yaşayan insanların ihtiyaçlarını sağlayan kurumlar. Ama burada Türkiye’de mahalli idareler, il özel idareleri, belediyeler... Benim yorumum bu.

ÖMÜR AYDIN

Mahalli müşterek ihtiyaçların karşılanması için gerekli teşkilat kanunla kurulabilir diyor.

MURAT ÖZLER

Yani kanun, “il özel idareleri” değil de “il güzel idareleri de diyebilirdi”. Ne demek istediğimi anlatabildim mi? Mekana uygularken bunu kastediyor. “İl özel idareleri” demesi, Anayasanın bize zorladığı, mutlaka bunu kullanacaksınız anlamında bir şey değil. Eğer öyle olmuş olsa, bunu kaldırmak mümkün olmazdı. Anayasa değişikliğine gidilmesi gerekirdi. O zaman direkt zaten lafzı itibariyle Anayasa hükmü taşır. Bu mümkün değil yani. İl düzenlenmesinde Anayasada değişiklik yapmadan idari anlamda kaldıramazsınız, öyle bir şey mümkün değil.

TUBA (YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ)

Tüzel kişiliklerinin kaldırılması Anayasaya aykırı olabilir mi?

SALONDAN

Yok öyle bir şey mümkün değil.

BİLAL ŞİNİK

Anayasa mahkemesi kararının tamamında var.

ÖMÜR AYDIN

Köy denilen yerel yönetim türünün tamamen kaldırılması tabii ki Anayasa değişikliği ile olur. Ama köy kanunu diyor ki: nüfusu 150’den fazla 2000’den az olan yerlerde İçişleri Bakanlığı kararı ile köy kurulabilir. Dolayısıyla nüfus bunun altına düştüğü zaman pekala İçişleri Bakanlığı kararıyla orayı kapatabilirsiniz. Köy dediğiniz yerel yönetim biçimini tamamen bitirmek için bir Anayasa değişikliği gerekir. Ama bir köy olma şartını, belediye olma şartını yitirmiş olan bir yerin kapatılması, İçişleri bakanlığı kararıyla olabilir. Nüfusu

5000'in altına düşen, 2000'in altına düşen bir yer müşterek bir kararnameyle belediye olma özelliğini kaybedebilir.

ADALET ALADA

Arkadaşlar, şöyle: il kuruluşuyla birlikte otomatik olarak il özel idaresi de açılıyor; il özel idaresi bir yerel yönetim kurumu oluyor; sonra bunu başka bir yasayla kaldırılıyorsunuz. Yani, bizim, bence, kendimizi Anayasa Mahkemesi'nin yerine koyup, Anayasa Mahkemesi bunu kapatır, muhalefet şöyle bir argüman sunar dememiz anlamlı değil. Biz, bir hukuk devletinde yerel yönetimi sadece bir coğrafi sınır içinde değil, oradaki topluluğun kamusal hukuki varlığı olarak ifade ediyoruz. Orada kaldırılan şey, kamu tüzel kişiliği, bir "köy kamu tüzel kişiliği". Mahalle dediğiniz zaman tüzel kişiliği yok; ama bir belediyeyi kaldırıp onu bir başka belediyenin bünyesinde eritip gene belediye olarak tanımlayabilir. Yani, burada hukuki cambazlıklar yapılabilir ve biri birini götürebilir ve senin çok net söylediğin gibi "bu bir tercihtir" diye de kabul edebiliriz. Ama bizim, kamu yönetimi disiplini ile uğraşanlar olarak kabul etmememiz gereken şey şu: bir hukuk devletinde en temel form-norm külliyesi. Anayasa ise burada tanımlanmış ve güven altında tanımlanmış, geliri belirtiyor, görevlerini belirtiyor ve varlığını güvence altında tanımlıyor. Şimdi siz bu güvence içinde onun insan unsurunu darmadağın ediyorsunuz, mekanını darmadağın ediyorsunuz, kamusal malı (merayı tartışıyoruz, mera öyle mi olsun böyle mi; mera o topluluğa ait bir şey, tarihselliği var, hatırası var, her şey onun üstünde) paramparça ediyorsunuz. Dolayısıyla burada hukuku, toplumsal şartları ve kamusalılığı aşan bir yönetim bakışı var. Buradan sorgulamamız lazım. Yoksa Anayasa Mahkemesi kabul etmeyebilir, bu yönetim de siyasi meşruiyetiyle zaten bu kanunu çıkarır. Sorun o değil. Ama bizim kafalarımızda soru işareti olması lazım. Ben bu anayasayı meşru bulmamakla birlikte, eğer halihazırda yürürlükteyse uyulması gerekli bir normlar bütünü olduğunu düşünüyorum. Hiç savunmamama rağmen, bu anayasayı meşru bulmamama rağmen, eğer yürürlükte ise bu kabul edilmeli yani bu yürümlü. Bunu taciz edemezsiniz. Köyün tüzel kişiliği kalkıyorsa o topluluğun hukuku yok oluyordur. Hafife alınabilir bir şey değildir bu. Tercihse bu da bir tercihtir. Bir de şöyle bir şey var, en neoliberal modellerde bile, yerel yönetimlerin varlığını -küçük, büyük, orta ölçekli, kasaba, köy vs.- tanımlayabilirsiniz, onların bütünselliği içinde bir metropoliten yönetim de tanımlayabilirsiniz ve bu çok da liberal bir karşılamadır; ama bizde görünen şu ki "bütünleşik" bir yapıya doğru çekiyor sistem. Çok yakın tarihte Fransa'da olanları okuduğumuzda -ki Fransa'yı bir yarı başkanlık rejimi içinde değerlendirin, bundan ayrı tutarak okumayın- valiliğin konumu, valiliğin işlev alanı aynı, çakışıyor. Fransa yerleşti, anayasasına yerinden yönetimi koydu, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartını uyguluyor. Ama son derece merkezî bir üniter sistem olarak yerleşti. Valilik nezdinde bütün kamusal işlevleri, aynı bizde tanımlandığı biçimde, denetler, kontrol eder ve onun bilgisi dışında hareket edilemez bir süreç var şu anda. Bizim gidişatımız da aynı. Yüz elli yıl önce nasıl büyükşehir belediyesini, nasıl Paris'i, nasıl Altıncı Daire-i Belediye'yi aldysak, bugün de aynı biçimde yine Fransız üniter modelini alıyoruz. Genç arkadaşlara gerçekten önemli bir uyarı: Son dönem Fransa'yı okuyun. Valilik sisteminin taşra kurumunda ayrı olarak nasıl yereller üzerinde bir merkezi güce dönüştüğünü okuyun, bu yasayla nasıl çakıştığını görürsünüz. Dolayısıyla bir merkezileşmeye gidiş var, bu gözden irak tutulmalı. Bütün bu yerleşme söylemi, büyükşehir belediye başkanları vs., görüyoruz, kendi içindeki ilçe ve büyükşehir çelişkilerini okuyoruz, onlara odaklanıyoruz ama başka bir şey

gidiyor. Yani rejim farklılaşıyor, mantalite farklılaşıyor, yereli savunabileceğimiz bir alan kalmıyor. Onun için bizim Anayasa Mahkemesi'nden geri döner, şöyle uygulanır gibi bir bakışın ötesinde, bir kamusal bakışın içine sığıyor mu bu yasa, bir bütünlük modeli mi seçmek zorundayız, yoksa pekala demokratik liberal sistemlerde bu yapılar korunarak, bir üst metropoliten bölge yönetimlerinin uygulanabilir olduğunu da göz önünde tutmamız mı gerekiyor diye sormalıyız.

SALONDAN

Bir de ortada yasanın yapılış biçimine dair şöyle bir şey yok mu,? Yerel ve bölgesel alanı hem siyaseten hem kamusal açılarından bu kadar ilgilendiren bu yapılış sürecinin bu kadar dar bir çerçevede olması. Yani yerellerden beslenen, yerellerin ihtiyaçlarını tartışan, problemleri tartışarak gelen bir süreci görmüyoruz. Kendi içlerinde tartışmışlardır ama bu açık bir tartışma değil. Yani akademik ve kamusal bir tartışma olmadan gerçekleşiyor yasa. Anayasa söz konusu olduğunda bir temel kurallar, bir de uluslararası normlar var, yine biraz daha kabul edilebilir. Ama bu kadar yerelle ilgili olan kanunda, bir pergel plan gibi yerele hiçbir şey danışılmıyor. Orada yasa yapma sürecinde de bir problem var. Öyle değil mi? Yani yasanın yazılış sürecinde, yolunda bir sorun var.

ADALET ALADA:

Yani bu yasanın hazırlanma süreci bile bir kamu politikası analizini hak edecek bir tez konusu olur. Sadece bu yanılla... Hiç irak tutmayın.

EMRE AKÇAGÜNDÜZ (DOKTORA ÖĞRENCİSİ)

Biz de bu dönem "kamu politikaları analizi" diye bir ders alıyoruz. Orada da bir politikanın yürürlüğe konması, bu süreçte etkin olarak işleyebilmesi için çeşitli aşamaları var. Ben bu toplantıya gelmeden önce İçişleri, Meclis'te İçişleri Komisyonu'nun bu yasayla ilgili komisyon raporlarını okudum. Bu raporu okuduğum zaman, 588'di yanlış hatırlamıyorsam numarası, Meclis'in sitesine girdiğinizde çıkıyor, o komisyon raporunu okuduğumda aslında her şey ortada. Yani, benim, bu kanunla ilgili şu soru aklıma geldi: Nasıl oluyor da bu kadar eleştiri varken, merkezi hükümet, iktidar partisi bu yasayı böyle savunabiliyor? Oradaki gerekçelere, komisyondaki tartışmalara baktığımda, şu şekilde bazı eleştirel söylemlerde bulunmuşlar. CHP özellikle, ciddi eleştiriler getiriyor ve zorla, büyük bir mücadeleyle, Can Hamamcı Hoca'yı, Sonay Bayramoğlu Hoca'yı ve birkaç kişiyi daha, Mimarlar Mühendisler Odası Başkanı'nı falan son tartışmaya davet ediyorlar. Bu eleştirilere de şöyle bir cevap veriyorlar: Diyorlar ki, biz bunu, aynen bu şekilde geçiyor ifade, "biz bu yasayı tartıştık, ilgili yerlere gittik, bazı süreçlerden geçtik vs. bu şekilde oluşturduk". Ama şunu göz ardı ediyorlar, bunu kendileri de söylüyor, yasayı kendileri tartışmışlar, yapmışlar fakat, bir kamu politikasının kabul edilmesi sürecine ve kamu politikası analizine bakıldığı zaman, bir politika oluşturulurken bütün paydaşların bu politika sürecine dahil edilmesiyle bir kamu politikası oluşturulur. En ufak paydaş bile bu sürece dahil edilmediği zaman bu politika iflas ediyor. Biz tartıştık diyorlar. Bakıyoruz tartıştıkları kişilere, toplantılara, bütün paydaşlara seslenilmemiş, genellikle kendi yandaşları, kendi görüşünden olan akademisyenler vs. dahil edilmiş. Toplumda, medyada, sivil toplum kuruluşlarında, meslek odalarında tartışılmadan, paydaşları bu sürece dahil edilmeden bu yasa alelacele çıkıyor ve ilgili tarihte de kabul ediliyor. Şöyle bir madde var komisyonda,

o da dikkatimi çekti: Diyor ki savunmalarında iktidar partisi, bu yasa kabul edildi fakat yürürlüğe girmesinde bir yıllık bir süre var, orada komisyon raporunda değinmişler, önemli maddelerin Resmi Gazete’de yayımlandıktan sonra kabul edileceği, çeşitli maddelerin de daha sonra yürürlüğe gireceği gibi bir durum var. Yani sonuç itibariyle baktığım zaman bu “Büyükşehir Belediye Yasası” tam anlamıyla bir kamu politikası analizinin ruhuna, özüne aykırı. Bu kesinlikle kamu politikaları analizi değil, iktidarın kendi görüş ve fikirlerini topluma dikte ettirmek istemesiyle ve Meclis’teki gücün kullanılmasıyla oluşturulmuş bir yasa. Kesinlikle bu yasa, büyükşehir yasası bir kamu politikası değil tam anlamıyla iktidarın görüşlerini yansıtan bir yasa niteliğinde...

MURAT ÖZLER

Bir kere yaşadığımız ülkenin bir farkını hatırlayalım. Üç anayasa yapmış olan, üç buçuk -71 Değişiklikleri’ni de hesaba katarak- anayasa süreci geçirmiş olan bir ülke. Tabii bütün anayasaları –tümüyle dediğiniz gibi- o kriterlere uygun, uzlaşmaya dayalı, bütün toplum kesimlerinin katılımıyla hazırlanmış bir ülkede, evet dediğiniz doğru. Bir iktidar tabii ki böyle keyfi bir şekilde hiç kimseye danışmadan yasa yapması yanlış bir şey. Ama o arada da, tahmin ediyorum, en kısa zamanda dönebilirler, yanlış hesap Bağdat’tan döner. Tabii, kinayeli konuşuyorum. Bu bir idari politika, günahıyla sevabıyla bundan iktidar sorumlu. Şunu da gözden kaçırmamız lazım, etkililik ve verim vurgusu yapıyor. Bu vurgular, eğer bunlardan netice alınırsa, önümüzde seçim var, halk netice itibariyle merkezi iktidarı değiştirerek idare politikası daha ülke gerçeklerine uygun olan herhangi bir parti gelir ve politikasını bir şekilde uygular.

SALONDAN

Çok iyimlersiniz. Keşke bu şekilde olsun da. Toplumda şu anda bir araştırma yapsak, büyükşehir yasa tasarısı hakkında bir bilginiz var mı, ne düşünüyorsunuz diye, ben adım gibi eminim, araştırma görevlisiyim, istifa da ederim, toplumun yüzde 80’i bu yasayı biliyoruz derse, ben istifa ederim.

ADALET ALADA

Peki, başka? Evet, Hatice...

HATİCE KURTULUŞ

Küçük bir şey söyleyeyim, yeni yasanın oluşturulma sürecindeki o kıt tartışmanın olmaması üzerine. Bir tarafıyla şey diyebiliriz, bu tartışmalar olmasın da hani, biz bildiğimiz gibi yapalım. Ama bir şey daha var. Bakın mesela Marks ne diyor: “Sermaye bir yandan değişimi hızlandırmak için önündeki bütün mekansal engelleri yerle bir etmek ve bütün dünyayı..... haline getirmek için, diğer yandan da mekanı zamanla aşmak için mücadele eder.” Yani mekanın zamanla aşılması meselesi var. Eğer siz bir şeyi tartışmaya başlarsanız, kimse anlamıyor ya, herkesin anlayacağı bir düzlemde tartışmaya gelebilir. İnsanlar orada öyle bir düzleme gelirler ki herkesin anlayacağı bir hale getirilebilir. Mesela bugün burada, hepimiz bunu anladık. Birinci sınıf öğrencilerimizle bunu biraz tartışsak, bir ayda onlar da bunu anlarlar. Bu kadar kısa bir zamanda. Onun için hızla ihtiyaç var. Yani tartışmayacaksınız, kimse anlamayacak ve hızla siz o engeli aşacaksınız. Hızla bir zaman akma meselesi aslında, bunu unutmayalım. Onun için bu kadar hızlı oldu her şey...

ADALET ALADA

Selçuk, evet...

SELÇUK (YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ)

Ben Selçuk, Yerel Yönetimler, Kent ve Çevre Çalışmaları'nda yüksek lisans öğrencisiyim. Ben bu yasanın özellikle, hocamın da belirttiği gibi, siyasal olanı geri plana aldığından biraz bahsetmek istiyorum. Bir, hizmetin yerinden verilmesi ilkesine göre, en küçük alanda verilmesinden yola çıkarak bir ölçek sorunundan bahsediyor. Bu yasayla birlikte ölçek o kadar genişletiliyor ki hiçbir şekilde doğrudan demokrasi dediğimiz kurumu bunun içinde yaşatamıyorsunuz. Yani bu, diğer yasalarla da birlikte bütünleşik okunursa, buna aslında meşruiyet sağlıyor. Biz 15 milyonluk İstanbul'da yaşıyoruz. Bunun neresinde biz doğrudan demokrasiyi uygulayacağız? Onu bırakalım, Konya'da uyguluyorsa Türkiye'nin en büyük arazisi olan şehri. Bunların neresinde doğrudan demokrasiyi uygulayacağız? Buna aslında bir meşruiyet sağlıyor bu yasa. Yani sizin, köyün içerisinde direkt ekonomipolitik yapmanız ya da daha büyük bir şeyde bahsedelim, bir kasabada, bir ilçede ekonomipolitik yapmanız imkansız hale geliyor. Ve direkt bu insanların, biz bunu derslerde de konuşuyoruz, siyaset kurumuna olan güvenini azaltıyor. Bu bizi Amerikalılaştırıyor. Gelecek seçimde yüzde 85 oranında sandığa gitme potansiyeli gösteremeyecek bu ülke. Git gide yüzde 35'lere, yüzde 40'lara çekilecek bu. Bu, genel seçimlerde buraya geldi; bu yasayla birlikte, her yerde, şehirlerde oluşturulan tek tek minyatür merkezlerde de biz bu duruma geleceğiz. İnsanların apolitizasyonu şehirlerde bu yasayla birlikte hayata geçmekte.

SEVİM BUDAK

Zaten apolitik olsunlar isteniyor.

ADALET ALADA

Evet, teşekkürler. Başka arkadaşlar? Buyurun, öğrenci arkadaşımıza verelim önceliği...

HİCRAN (DOKTORA ÖĞRENCİSİ)

Sezai Hocam ekonomipolitik olarak (yasayı) iki bölgede değerlendirdi: Kemalist bölge ve Kürdistan bölgesi. Ben baktığımda, siyasi anlamda aslında sorum Sevim hocamla ilgili olabilir. Ama farklı katılımcılar da destek olursa sevinirim. Bu, büyükşehirlerin belirli bölgelerde odaklaşması coğrafi olarak bir araya getirdi onları. Acaba bu bizi bölgesel yönetime, siyasi özerklik kapsamında bölgesel yönetime götürebilir mi bu yasa? Alt kodlarında bir şeyler okuyabilir miyiz? Çok değişik, farklı yönleri var, çünkü yerindenlik ilkesini konuştuk; ona kesinlikle uyumsuz bu anlamda. Ama siyasi özerklik olarak da ne kadar, neresinde duruyor diye sormak istedim...

SEVİM BUDAK

Ben pek bahsetmedim am

HİCRAN

Yok, siz bundan bahsetmediniz... Sezai hocam ekonomipolitik olarak değerlendirdi ama bunun coğrafi açılımını acaba siyasi anlamda nasıl değerlendirebiliriz? İşte bölgesel yönetim ve siyasi özerklik tartışmalarında bir yere koyabiliyor muyuz yoksa tamamen farklı bir şey mi, bununla ilgisi yok mu?

ADALET ALADA

Ben, doğrudan böyle bir şey görmedim bu yasada... Ben bu yasanın demokratik özerklikle bir ilgisinin olmadığını düşünüyorum, Sezai'nin tam aksi bir yerde. Hiçbir ilgisi yok demokratik özerklikle diye bakıyorum.

SALONDAN

Demokratik özerklik değil de bölgesel özerklikten bahsediliyor sanırsınız. Bölgesel yönetim, Avrupa Birliği Bölgeler Politikası kapsamında bölgesel bir politika, ekonomipolitikadır yani...

SALONDAN

Sezai Hoca kendi üslubuyla şöyle bir açılım da getirdi: Bir siyasi partinin demokratik özerklik şeyinin, Diyarbakır'da toplanıp bir özerklik ifade eden bir beyannamesi var dedi. Onunla örtüşüyor gibi bir ifade kullandı. Oradan yola çıkarak...

ADALET ALADA

Ben de tam ondan söz ediyorum. Bu yasa tasarısı ne kalkınma hedeflidir ne de siyasi demokrasi hedeflidir. Bu kısmen Avrupa ile bütünleşme, Avrupa'nın bölge siyasetiyle, mekanın düzenlenmesine ilişkin norm düzeyini yakalama çabası... Nasıl ki bölgeleri birkaç kademede yaptık, değil mi, 81 il yaptık, 26 bölgeyi yaptık, bu çerçevede düzenlenmiş, sürdürülebilirlik hedefinde. Yani, her tarafta bir parçacık aktivite olsun, çok sönük kalsın, çok sessiz kalsın, dolayısıyla bu yaygın biçimde bir kabul edilebilirlik, bir yaşanabilirlik düzeyinde kalsın, bunun derdinde. Ama bunun, ne siyasal temsil ne demokrasi, çerçevesinde düzenlenmiş bir yasa olduğunu asla düşünmüyorum. Kalkınma hedefli olduğunu asla düşünmüyorum. Çünkü ana ayağı rekabet üzerinde biçimlenen bir şeyi kalkınma hedefli tanımlayamazsınız.

P. PINAR ÖZDEN

Hocam, bir şey daha söyleyeyim, Avrupa'nın perspektifine bile tam oturmuyor. Çünkü Avrupa son dönemde sürekli kompakt şehir modeli üzerinde duruyor. Yani fazla yayılmayan, daha bütünleşik şehir modelini öne sürüyor. Bu yasa aslında onu da tersine çeviriyor. Daha yayılan, kırsal alanlara doğru giderek saçaklanan bir modeli ortaya koyuyor.

ADALET ALADA

Ama işte bölge düzeyinde bir merkezi canlı tutup onun enerjisiyle ötekileri yanında tutabilecek bir bölgesellik fikri var. Sürdürülebilirliği onunla ilişkili söylüyorum. Ama ne iktisadi kalkınma ne de demokratikleşme programlarına cevap veren bir yanı kesinlikle yok.

SEVİM BUDAK

Ama bu yeni bir kalkınma paradigması. Yani, senin söylediğin kalkınma paradigması...

ADALET ALADA

Neoliberal ekonomi politikaları bildiğimiz kalkınma paradigmasını dışlar Sevim. İki kişi beraber olmaz. İkisinin mantığı farklı.

P. PINAR ÖZDEN:

Büyüme paradigması...

SEVİM BUDAK:

Yani büyüme paradigması olabilir ama artık 1950'lerin kalkınma paradigması olmadığı belli. Her koyun kendi bacağından asılır politikası bu.

ADALET ALADA

Rekabet bu!

SEVİM BUDAK

Rekabet ve birbirleriyle de rekabet edecekler. Kuzeyle güney de birbiriyle rekabet edecek doğuyla batı da rekabet edecek.

ADALET ALADA

Arkadaşımızın sorusuna gelince, bu bir özerklik yaratır mı? Hayır... Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıklarının işlevi, merkezi politikalarda bütünleşik olarak davranmayı yönlendiriyor. Ve burada kişiyi, belediye başkanını güçlendiriyor, valiyi ve onun oluşturacağı yeni bürokratik kurumsal yapıyı güçlendiriyor. Burada nasıl özerklik oluşabilir? Burada tek adam gücü var. Meclis'i bile aşan, tek adam gücü var. İlçe belediye başkanlıklarını da es geçen bir tek adam gücü var.

PELİN P.ÖZDEN

Şu koruculuk sistemini koruyor.....

SEVİM BUDAK

Evet, koruculuğu koruyor, çok enteresan değil mi?

ADALET ALADA

Burada demokrasi olmaz, burada özerklik olmaz... Burada olsa olsa bu siyasal rantın tekrar tekrar üretimi olur. Bu özerklik üretmez. Ne aralık veriyor özerklik için ne de bu kadar yetkilendirilmiş, merkezileşmiş kurumların özerklik gibi bir derdi vardır.

SALONDAN

Hocam şöyle diyebilir miyiz o zaman: bu büyükşehir olan 29 ilde daha merkezi bir yapı var, merkezileşme, ama diğer 52 ilde yerel yönetim eksenli bir yapı var veya mülki idari yapı orada var? Orada il özel idareleri kalkmıyor, büyükşehirlerde kalkıyor, 29'unda, 52'sinde de yerinde duruyor. Yani, farklı boyutlu iki yönetim tarzı var.

ADALET ALADA

Nüfusun sadece yüzde 25'i bu genel bildiğimiz statü içinde yaşayacak; ötekiler ise yeni modelin alanında kalacaklar. Bir taşra, mülki örgütlenmesi var il düzeyinde, hem de yine valinin başkanlığında ya da görevlendireceği bir başkanın başkanlığında YİKB var. Burada taşrayı iki kez üretiyor. Bu önemli bir şey. Yani, merkezi güç iki kez yenileniyor burada. Altını çizeceğimiz yer burası. Ama onun yanında büyükşehir belediye başkanını hem alansal olarak hem toplumsal olarak muktedir hale getiriyor. Olduğundan daha da muktedir hale getiriyor.

SALONDAN

Yani hocam, il yönetimi devreden çıkıyor, belediye yönetimine genişliyor o Büyükşehirlerde.

ADALET ALADA

İl taşra yönetimi devreden çıkmıyor...

SALONDAN

Etkisiz hale geliyor...

P. PINAR ÖZDEN

Tam tersi...

ADALET ALADA

Hayır, neden etkisiz olsun...

SALONDAN

Belediye başkanı güçlü olunca valinin fonksiyonu ne olacak hocam...

ADALET ALADA

Her zaman birbirini götürmez bunlar. Konjonktürel olarak bunlar birbirini destekleyebilir de.

HİCRAN

Hocam, özerkliği ben de kesinlikle görmüyorum ancak coğrafi yapılanma olarak büyükşehirlerin bir arada toplanmasının, hani bölgesel olarak bizi bir tanıma götürüp götürmeyeceğini sormak istedim açıkçası. Yerindelikle birlikte özerkliğe de karşıt duran bir konumda aslında ama sunumlarda bize -Trabzon biraz farklı bir konumda, onu yorumlayamıyoruz, Karadeniz'de fakat- diğer tarafları yorumlarken hiç sorun yaşamıyoruz, Ege, Marmara, Güneydoğu... bu, coğrafi anlamda bir idari yapılanmaya gidebilir mi anlamında sormak istemiştim. Ben de gördüğüm için değil, görmüyorum.

HÜLYA KİRMANOĞLU

Şimdi, yerelleşme literatüründe bu özerklik konusu üç düzeyde ele alınıyor: Siyasi özerklik, idari özerklik, mali özerklik. Siyasi özerklik, paydaşların katılımı, demokratik karar alma vs.'den ziyade, siyasi yönetim olması, orada yöneticilerin seçilmesi anlamına geliyor. Bir tür parlamento o, değil mi, asimetrik özerklik...

SALONDAN

İspanya gibi...

HÜLYA KİRMANOĞLU

Evet, İskoçya, İspanya örneği gibi... Siyasi özerklik böyle bir şey. Bizde de zaten en çok korkulan şey. Şey söz konusu değil zaten, yerel birimlerde söz konusu olan idari ve mali özerklik. Nitekim büyükşehir belediye yasasında bu iki şey zikrediliyor: Büyükşehirler

mali ve idari olarak özerktir. Ama bence o da çok yanlış; idari özerklik ne demek, tüm idari kararların en başında kendi kadrolarını oluşturması. Halbuki bakıyorsunuz, norm kadro uygulaması var bizde. Yani, belediye kendi elemanlarını alırken İçişleri Bakanlığı'ndan izin almak zorunda. Şimdi nerede kaldı burada idari özerklik? Diğer yandan mali özerklik bizde şey gibi anlaşılıyor, işte ürettiği hizmetleri piyasalaştırır, satar, oradan gelir elde eder. Üniversitelerin mali özerkliğinden de o anlaşılıyor bence. O da yanlış anlaşılıyor yani. Mali özerklik, halbuki kendi kaynaklarını harekete geçirip onlardan gelir, vergi, harç vs. elde etmesidir. Dolayısıyla, her üç düzeyde de özerklik, hele hele siyasi düzeyde, hiç yok...

ADALET ALADA

Ama "demokratik özerklik" olarak tanımlanan kavram siyasi özerkliği de içeriyor. İdari ve mali özerkliği aşan, siyasi özerkliği içeriyor. Dolayısıyla bu model için ilişkilendirilmemeli diye düşünüyorum.

SALONDAN

Biraz da hocam CHP vekillerinin muhalefeti, konuştukları üzerinde değil de tam tersine Tayyip Erdoğan'ın kurmak istediği başkanlık rejimine. Sonrasında federal bir yönetime geçecek, onun alt yapısını hazırlıyor, MHP ve CHP yasaya bu bakış açısından itiraz ettiği için, işte o yüzden böyle soru geliyor herhalde akla...

ADALET ALADA

Adını şöyle koyalım, statükoyu sürdürme noktasında da buna bakabiliriz ve bunu sorun görebiliriz ama hukuk devleti çerçevesinde de bakabiliriz. Benim tercihim onu hukuk devleti çerçevesinde değerlendirmek. Yoksa bir niyet okuma, sonrasında böyle yapacaklar, buradan şuraya geçecekler gibi. Ama bu cevap getirmiyor bize.

Başka arkadaşlar? Evet, hepiniz çok zaman verdiniz, katkı verdiniz...

SEZAI TEMELLİ

Tam vaktinde bitiriyoruz hocam...

ADALET ALADA

Hepinize teşekkür ediyoruz. Bundan sonraki forum konusu Yükseköğrenim Kanunu olacak. Aynı ilginin devam etmesini diliyoruz, hepinizi bekliyoruz...

Yayın Kuralları

1. Dergiye yollanan her makale, Dergi Yazı Kurulu'nun belirlediği üç ayrı hakeme gönderilir.
2. Dergi'de yayınlanmak üzere gönderilen her türlü yazı, Yazı Kurulu tarafından bir ön incelemeye tabi tutulduktan sonra, uygun görüldüğü takdirde hakem tespiti yapılacak ve ilgili hakemlere gönderilecektir.
3. Makale konuları, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin yapısıyla uyumlu olarak Kamu Yönetimi, Uluslararası İlişkiler, İktisat, İşletme ve Maliye alanlarının içerikleri ile sınırlandırılmıştır.
4. Çeviri yazılar, genel kural olarak yayına kabul edilmemektedir.

Teknik Özellikler

1. Makale Microsoft Word Programında yazılmalıdır.
2. Makaleyle birlikte, yazarın (yazarların) adını, unvanını, çalıştığı kurumu, açık adresini, kolay ulaşılabilecek iş ve cep telefonlarını, faks numaralarını, e-mail adreslerini; birden fazla yazarlı makalelerde her bir yazarın makaleye katkı paylarını belirten bir kapak yazısı yollanmalıdır.
3. Makale **4 kopya olarak yollanmalıdır**. Bir kopyasında, makale başlığının altında yazarın adı unvansız olarak yer almalı, ilk sayfanın altında dipnot numaralarından önce (*) ile yazarın unvanı ve çalıştığı kurum belirtilmelidir. Diğer 3 kopya hakemlere gönderileceğinden, bunlarda yazarın adı, unvanı veya çalıştığı kuruma yer verilmemelidir.
4. Makale sonunda yazar soyadlarına göre alfabetik olarak sıralanmış bir kaynakça yer almalıdır.
5. Makale ile birlikte: İngilizce başlık, 80-100 kelime arası abstract, 3-5 adet keywords, Türkçe 80-100 kelime arası özet, 3-5 adet anahtar kelime verilmelidir.
6. Makale aşağıda belirtilen özelliklerde düzenlenerek bir CD ile birlikte yollanmalıdır.

* Derginin boyutları 16 cm*24 cm.dir. Bu çerçevede sayfa marjları A4 sayfada: Üst: 4.5 cm Üst Bilgi: 3 cm Alt: 5.8 cm Alt Bilgi: 1.25 cm Sol: 5 cm Sağ: 4 cm olarak ayarlanmalıdır.
* Metin: Times New Roman, 10 punto, 1 satır aralı (Aralık 0 nk seçilmelidir), iki yana dayalı.
* Dipnotlar: Times New Roman, 9 punto, 1 satır aralı (aralık 0 nk seçilmelidir).

